

Universul Literar

Anul XLV Nr. 45

3 Noembrie 1929

5 Lei

CARMEN SYLVA

C t i t o r i i

CARMEN SYLVA

de MARG. MILLER-VERGHY

Ași vrea să fac abstracție de aureola ei de poetă ; așa vrea să mă apropii de dansa din punct de vedere uman și să arăt cât era, în afară de binefacerile ei, bine făcătoare ; în afară de poeziile ei poetă ; în afară de cuvintele ei, armonioasă. Ajungea s'o fi văzut cineva trăind, ca să priceară că era o ființă ale cărei coarde intime dădeau un sunet inimitabil.

Goethe a spus că pentru orice om e o

Regina Elisabeta la venirea în țară

zi pierdută aceea în care n'a gândit o gândire frumoasă, n'a ascultat o muzică frumoasă, n'a privit un tablou frumos. Sufletul acestei femei era atât de hrănit de lumină și de frumusețe, încât nu era o zi din viața Ei, care să nu fi fost conformă cu formula lui Goethe. N'am de cât să închid ochii pentru a revedea acele ceasuri de neuitat. Lângă imensa fereastră, prin care soarele nu pătrundea decât îndulcit prin desimea frunzișului de tei, ședea Ea lucrând neîncetat.

În vasta bibliotecă întunecoasă unde tetul avea un colorit șters, Ea singură era pata luminoasă.

Rochia albă cu ample mânici lungi, părul argintiu înfioat și des subț albul văl străveziu, mâinile de o extraordinară tinerețe, care cu fiecare gest rapid și sigur părea că modelează o nevăzută frumusețe, toate laolaltă alcătuiau luminosul chip întipărit în toate memoriile.

Și eu, ca atâți alții, credeam că o cunosc.

Citiserăm toate operele Ei și tot ce se scrisese despre dansa. Credeam c'am înțeles-o, pentru că o iubeam. Dar mi-a fost dat s'o văd trăind și aceasta fu pentru mine o minune. Imi dădui seama atunci că nici ce scrie omul mai intim, nici ce exprimă în cuvinte, nu dă adevă-

rata măsură a unui suflet. Adevărata forță a unui om, esența reală a unei ființe, se trădează în atmosfera pe care o creează în jurul său, în gândurile pe care le inspiră, în energiile pe care le suscită.

Priveam și mi se părea că 'nvăț a trăi, că mă ridic deasupra mea însămi, și că respiram seninătatea, cum respiră cineva aerul curat al culmilor, umplându-și pieptul cu ceva proaspăt și nou. Cum să descriu o influență atât de subtilă, atât de tăcută, atât de necăutată ?

Frumoasele Ei mâini neobosite, se îndelețineau cu o lucrare cu totul nouă, de oarecare dificultate.

O învățam să țesă în patru ite, cu mătăsuri de două tonuri și cu fir.

O zămbitoare sârguință, o răbdare pe care nimănui altul n'ar fi pus-o într-o muncă fără utilitate imediată, imi părura caracteristică unei naturi, care făcuse din stăpânirea de sine, o religie. Când se avea vreun nod, mă ofeream să-l rup sau să-l tai atunci ea își lunea degetele ușoare ca o aripă pe brațul meu pentru a mă opri, zicând : „nici odată să nu tai un nod, să-l desfaci. E cea mai bună disciplină“.

Și zămbetul, care însoțea aceste cuvîn-

Cu regele Carol după încoronare

te, le răpea orice severitate. Uneori, după o tăcere, văzând mâinile mele inactive, mă întreba :

„Ce faci acolo, copila mea ?“ Și-i răspundeam : „învăț“. Căci simțeam că gândurile ce mi se deșteptau în apropierea ei, plămădeau în mine ceva nou. Ași fi vrut să mărturisesc, cât mă simțeam de rușinată pentru mine, pentru noi toate, gândindu-mă la viețile noastre trăite pentru noi înșine, la traiul nostru trepidant, fărâmițat, față de calmul atâtor opere înșirate ca niște perle pe firul de aur al unei vieți incomparabile.

— „Pentru truda de a învăța un lucru atât de greu ?“

— „Pentru că e greu, pentru că e frumos. Pentru că atâtea biete femei din țară din asta trăesc“.

Și când ajunserăm la un amănunt deosebit de greu, se sculă, trecu în apăsătorul tălăntel ei și chemă camerista.

— Vino de vezi ce anevoios e acest lucru pe care-l purtăm în fiecare zi, fără să ne dăm seama câtă muncă e într'însul“.

Carmen Sylva

Se adâncea cu patimă în lucrul ce făcea ca un copil în jocul său.

Mâinile îi sburau pe urzeală și râsul împede ca un izvor, vestea dificultății învinsă.

Își scosese pantofii, ca să calce cele patru pedale, cu care se țese în patru ite.

Avea picioare de o rară frumusețe, nedeformate de tocuri „Louis XV“ și de vârfuri ascuțite ; și cu o bucurie de copil, repeta după mine : „Do, fa, re mi, apoi „re, fa, mi, do“, căci hotegasem pedalele, după clapele clavierului, pentru a-i înlesni călcarea variată a pedalelor, care dădeau desenul în țesătură. Deodată venea cineva să-i anunțe că era așteptată în salonul de primire.

O priveam cu coada ochiului ; știam că oricine în locul ei, ar fi arătat regret sau impaciență fiind astfel întrerupt.

Dar ea se scula fără cea mai mică întârziere, și când îi spuneam : „De ce această întrerupere ? N'ar putea persoana să aștepte, sau să vie altădată ?“ Răspundea senin : „Se cade să pot fi văzută la orice oră“.

Și când adăogam : „dar e foarte plicticos, eu una m'ași fi supărat“.

Ea răspundea : „supărarea e o slăbiciune : un suflet tare nu cunoaște supărarea“.

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Carmen-Sylva s'a născut în castelul Mon' Repos (Meine Ruh) aproape de Neuwid (Prussia Renană) la 29 Dec. 1843, dintr-o familie îndrăgostită de literatură, arte și știință. Tatăl său, Wilhelm-Herman-Carl, principe de Wied, a publicat remarcabile lucrări filozofice, iar mama sa Maria de Nassau, este cunoscută în istorie, prin practica celor mai frumoase virtuți feminine.

Principesa Elisabeta a manifestat, din cea mai fragedă tinerețe, un spirit independent dornic de libertate, iubitor de natură și frământat de nevoia unei neobosite activități. Sufletul său, inclinat spre melancolie, poseda un fond de poezie înăscută.

Grăție unei uimitoare facultăți de asimilare, și-a însușit o instrucție superioară, a învățat pe rând toate limbile

răniți cu un devotament neobosit, care i-a atras din partea ostașilor săi, titlatura de „Mama Răniților” cu care a intrat în istoria poporului românesc.

La 22 Mai 1881, a fost încoronată — alături de soțul său, — ca regină a României, în mijlocul unui entuziasm de nedescris, al poporului românesc.

Alături de această activitate socială, care nu satisfăcea complet bogata sa fire, și-a luat obiceiul, încă din tinerețe, să-și exprime gândurile în versuri, sub impulsul unei nevoi sufletești nestăvilite. Talentul său poetic s'a dezvoltat sub influența unor chinuri sufletești, dar Carmen-Sylva n'a consimțit decât târziu să publice producțiile sale literare, și asta, în urma încurajărilor date ei, de către marele poet român, Vasile Alexandri.

Compozițiile sale sunt de un farmec negrăit, prin adevărul sentimentelor cuprinse în ele, căci toate au fost trăite.

Mai întâi s'a făcut cunoscută prin producțiuni poetice în limba română, apoi prin 2 poeme în limba germană *Sapho* și *Hammer stein*, cărora le urmă: *Stürme, Rumänische Dichtungen, Die Heze, Yehovah* și *Pensées d'une reine*, aceasta din urmă în franțuzește.

Culegerile intitulate *Meine Ruh'* și *Mein Rein*, constituie apogeul talentului său poetic.

Regina Elisabeta, ocupă în literatură un loc tot atât de important și în proză. Genul adoptat de ea a fost povestirea și nuvela, străbătute de suflul tristeții și al melancoliei, dar și de un puternic dramatism. Cele mai multe lucrări au fost scrise direct în limba germană, din care s'au tradus în franțuzește și în românește.

Cităm printre cele mai renumite opere în proză: *Rugăciune, Povestirile Pelecului, Nuvele, Cine bate?*

În colaborare cu d-na Mitte Cremenitz, a abordat romanul sub pseudonimele Dito și Idem dela care a rămas în românește, dramaticul roman *Astra*, tipărit în editura Socec.

Ca romane (în colaborare) Regina Elisabeta a lăsat literaturii următoarele: *Din cele 2 lumi, Feldpost, In der Irre, Rache und andere novellen, Romanul unei principese*, precum și o tragedie *Ana Boleyn*.

Fără colaborarea d-nei Cremenitz, a scris romanul *Deficit*.

În fine ultima sa operă mai de seamă *Meșterul Manole*, drama în versuri, a fost reprezentată la Viena cu un deosebit succes, și pusă în scenă pentru teatru englez, de către însuși marele Irving.

Apropie toate operele Carmen-Sylvei au fost publicate în mai multe ediții și unele ilustrate în text.

Cele mai multe au fost traduse în mai toate limbile culte chiar și în limbile turcă și arabă.

Și în timp ce Carmen-Sylva a trecut posterității pe vastul tărâm al literaturii, Regina Elisabeta a României, care a închis ochii pentru totdeauna, puțin după moartea marelui său soț, în vremea cumplitei viitor europene, adică în ziua de 18 Febr. 1916, ora 8.30 dimineața (în vârstă de 72 ani), va ocupa veșnic în istorie, un loc de onoare, ca o femeie de o rară superioritate, o mare suverană, și o adevărată civilizatoare.

Ultima fotografie

culte și a aprofundat literatura universală.

Numeroasele călătorii ce a întreprins prin Europa, au dezvoltat și mai mult fertila sa imaginație.

La 15 Aprilie 1869 s'a măritat cu principele Carol Hohenzollern-Siegmaringen, pe atunci domnitor al Țării românești. Singurul lor copil născut la 8 Sept. 1870, principesa Marioara, admirabilă făptură, a murit în vârstă de 3 ani și jumătate. De atunci, principesa Elisabeta, lovită dureros în dragostea sa de mamă, s'a datat cu totul și cu pasiune, poporului său, pentru care a și primit ca omagiu din partea supușilor săi, numele de Mama Poporului. Sforțările sale s'au îndreptat ca să răspândească și să desvolte în țara noastră, instrucția populară, întemeiând numeroase școli și făcând să se traducă diferite cărți școlare franțuzești.

Solicitudinea sa s'a îndreptat, mai ales către fetele din toate clasele sociale: a creat pentru ele școli speciale de desen, pictură, muzică, cânt și lucru manual.

Cu toată originea sa germană, a favorizat cultura franceză, fiind aceia care convenea mai mult spiritului nostru de rasă latină.

A încurajat dezvoltarea industriei naționale de țesătorie și broderie, dând deosebita cinste costumului românesc.

A creat în acelaș timp, numeroase instituțiuni de binefacere. În vremea războiului dela 77—78, ea a îngrijit de

după ce reținam lucrul, dacă o în-

„Nu v'arți obosit?” Ea răspundea zâmbet intim mulțumit, pe care omul, când vorbește cu el în-

„Obosită nu sunt nici odată, nu am de așa ceva.”

mi-arăta, la brățara, de pe mâna ei, asornic, cât o bobă de mazăre, ale care mici și repezi păreau că toacă măruntel. Și zicea:

„Vezi acșorul ăsta, cum aleargă? Să ne spue: muncește, muncește!” Multam într-o tăcere vrăjită glasul dulce decât un cântec, rostind cuvinte simple, pe care orice le-ar fi putut spune copilului ei, care căzând așa de sus, pătrundeau adânc în conștiință.

„Vroia să dea un ordin, se scula scam așa de repede încât nu is-

„Să ajung la sonerie înaintea ei, când o întrebam: — „N'arși putea eu?”

„Răspundea: — „De ce să n'o fac eu dacă pot?”

„Zi întrebai: — „Ce vroia să facă atâta energie, cu atâta nebiruită?”

„Aplecă spre mine ca și cum ar fi mi incredințeze o mare taină, și cu un zâmbet care atenua gravita-

„Să înving mizeria, și trebuie să-mi copila mea.”

„Eu mă ferii zicând: — „Ce pot să o biată ființă mică și singură?”

„Tot ce s'a făcut pe pământ, s'a de o ființă mică și singură. Să nu mulțimile fac să propășea-

„amea, ci omul singur.”

„Zi îi spusei:

„De când sunt n'am văzut pe cine-

„Învețe așa de repede.”

„Zi îmi spuse:

„Am lucrat atât în viață, încât mă-

„nele mă ascultă în toate, până și ce port n'au pietre scumpe, pen-

„nu-mi fi stavilă.”

„Arăta verigile late, ciselate și în-

„cu o pulbere de diamant, din care

„a în relief nici o nestimată.

„Când înțeleși, că a lucra era pen-

„să o reculegere, un mod de a se

„într-o singurătate în care mișunau

„ceceace-i era poate desăvârșita

„nire pentru acest suflet insetat de

„sepe.

„Calitatea, nici creațiunea poetică,

„cu mari bucurii ale acestei viați

„încărcate de îndatoriri, nu puteau

„avea nevoia ei de răpire lăuntrică

„ăcere, ci numai orele petrecute în

„din vârful degetelor, a atâtor

„tragede, impalpabile, nemuritoa-

„aveau să îmbogățească teza-

„pericilor, și care, desgroate în-

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

C Â N T E C E

I
Printre bolțile de frunză
Inălbind cărarea
Luna plină își așterne
Tremurarea.

Umbra bolților urzește
Pe cărări, dantele
Cântec de pr. vighetoare
Urcă'n stele.

Și cum trec rătăcitorii
Svon din frunză'n frunză

A pornit pădurea toată
Să-i ascunză.

Cum mi-e dor de tine-acuma!
Luna fermecată
N'am văzut-o noi alături
Niciodată!

II

Pădure tainică, de-argint
Tăcută, fermecată,
Așa-i acum, gătită'n alb,
Pădurea de-altădată.

Se mișcă tușele arar
Se clatină'n tăcere...
A fost un cerb? A fos un urs
Or numai o părere?

Un basm frumos îmi pare tot:
Așa cum trec alene
Un basm cu Feți și Tartacoți
Cu zâne Cosânzene.

De-ai fi și tu ce bine-ar fi!
Am sta la sfat și glume;
Ileana Cosânzeana tu,
Iar eu... Incurcă-lume..

BATE RAR IN CODRI O TALANGĂ... 1)

Bate rar în codri o talangă
In lumina serii de-alpaca,
Sufletul mi-i ciucure pe crangă
In mării albi din poarta ta...

Prinsă 'n vrajă tu ca 'n basme feși
Luminiș pe-alei silaștre 'n parc,

Eu din plâns de aștri ne 'nțeleși
In mărgean de rouă-o să mă 'ncarc...

Când să treci Domniță ca un flutur
Vreau prin crengi să curgă vâl de boare,
Sufletul din ciucure să-mi scutur
Să și-l fac podoabă sub picioare...

GABRIEL DRAGA

I N D I A

I

Acolo, unde marea șopotindă,
E până de petale de cioare,
Și unde, sub poleiul cald de soare,
E cerul o gigantică oglindă,

Stă Everest sub neaua sclipitoare.
Din raze și omăt, ca să-și aprindă
Pe creștet vâlvtăii de foe: lucindă
Cunună de feerică culoare.

Zăpada cristalină e pe pante
Covor scânteitor de diamante.
Și poalele îi sânt meleguri calde.

Pe nicăeri, nu-i Firea mai curată
Ca'n India, livada fermecată,
Cu pomi foșnind din frunze de
zmaralde.

II

Acolo-s vegetații ne 'nterupte,
Acolo sînt pădurile virgine,
Adăpostind în noaptea lor jivine
Ce-și caută mereu pricini de lupte.

Sînt printre ramuri de copaci tulpine
De-arbuști, — vanilii, — lungi liane
rupte,
Avînd meniri suave: să înfrupte
Cu-al lor balsam zefiri de nopți
senine.

Când luna cerne de argint mistere.
Iar codrul, vâlul somnului, își coase,
Es cîrduri-cîrduri tigri și pantere,

Răcnind, din vizuini întunecoase,
Maimuțe, prin desîșuri, în tăcere,
Iși leagănă odihna, somnoroase.

III

E clipa de fior când doar mister
Mai stă de veghe cu 'ncălețai
mreaie

Din plaiuri diafane, curge vâl
Infiorînd în undulări eterul.

Pioșii stau în pagode de straje,
Iar preotul, ce e mereu străjer
Altarelor lui Vișnu, 'mplântă fier
In jertfă, sfărîmînd a vieții cor

Un val de sânge 'mpurpurează
De aur a lui Siwa. El e taina
Și Domnul vieții 'n India sple

Acolo-s poleite'n zvon de bazne
Și ziua cași noaptea cu fantaze
Se împletesc: plăcerea cu fiorii

ALEXANDRU ALLANCI

1) Din volumul „Trofee de aur”, sub tipar.

EU NU RABD, — CI PRIMESC... 1)

de AL. LASCAROV-MOLDOVANU

drumul inoprat și desfundat de ce nu mai conținea, din mahan-
funcționarilor, Matei, sub șef de
la prefectură, mergea, blestemân-
viața.

„Și ploaia asta nu mai conținește
zile, — și nu-i bună de nimic,
ar pustia s'o ico de netoață, — ca
ta mea!”

„Vedea, „viața mea”. Matei se opri în
ul drumului, se privi ca și cum
vrut să se recunoască și dădu din
cuprins pe dată de-o sfâșietoare
Și'n clijele acelea, singur fiind a-
n ulița întunecată, „viața lui”, che-
le glasul milei, se ivi în față-i, ca
străin. Omul o privi cu ochii moi
liza de jos lăsată în bărbie. —
al unei cumplite nedumeriri. Văzu
într-o goană ireală și furibundă,
mădindu-se crâmpurile unor zile ce-
și vagi. Un om, cu părul vălvoi
chipul palid, întindea spre Matei
neputincioase, — mâni care semă-
nădona cu ale lui, cea dreaptă a-
bătăături la degetul cel mare și la
lor, locul condeiului blestemat din
lăria prefecturii. Și privirea semă-
a lui, — și hainele. Vedenia se a-
tare de Matei, se lipea de el, se
ea în el.

„Sunt un păcătos”, zise tare, și
ce viață e asta, măi Matei, măi?
de tine, omule, te-a mâncat a-
și crâșma! Și-acuma stai în ploaie
nedreptăți viața, hai?”

dar pornea vedenia din meleagul
dinaintea omului și se prefăcea în
în alte aduceri aminte de zile și
zării. La birou, acasă, pe stradă,
ca un om trist nedreptățit și fără
care lacrima, blestema și avea
cuprinși de rețele de vinișoare ro-

ei privea din nou în neapte și dă-
în cap.

„Eu sunt acela de acolo” și arăta
getul în noapte, eu sunt, negreșit,
fost dat deonarte la avansare și
avansat pârtilul de Iorgulescu. —
ze la cărciuma lui Leiba oridecâte
ei vine răul, — eu tușesc și sculp
acasă cu cravata strămbă, eu
sal, eu...”

„El se prefăcea în vorbă, — și Ma-
a tare în mijlocul hăiditei plină
La fiecare gând, vedenia dădea
a afirmativ: da, da, așa este!..”

„Inșă, gândul lui Matei fu
rat în altă parte. Pași încet și
în suflet e altfel de adiere. Pe ce-
tunecat de acolo, scripi o zare al-
departe, dar clar: Costin, priete-
la biroul lor. Era tot subșef ca și
tot atât de nedreptățit. — dar Cos-
totdeauna senin. El zâmbea la
și zicea: „acestea sunt cu totul
bare...”

„Ce însemnează, măi la urma ur-
aceste cuvinte: „...sunt cu totul
bare?” și Matei se opri din nou din
cântând a da un răspuns la a-
întrebare venită pe negândite.

„Să vedem: „trecătoare” e mai pu-
mai mult decât „cu totul trecă-
Firește: „trecătoare” însemnea-
trec, dar mai poate rămânea ceva,
„cu totul trecătoare” însemnează lă-
că nu mai rămâne nimic în
Nici chiar aducerea aminte?
e bine-ar fi să nu ne mai aducem
Costin acesta nu seamănă cu

toți oamenii. Ce are el de nu se amă-
răște cu toate prostiile astea? De ce când îl
chiamă prefectul, el merge liniștit și
zâmbește, ca și cum s'ar duce la plim-
bare? Prefectul s'biară tare, și Costin
stă cu totul liniștit, iar după ce iese de
acolo nici nu se posomorăște, și nici nu
se jălue. Costin răbdă... Ce-o mai fi și
răbdarea asta? Măi Costine, de ce rabzi
tu așa? Hm!.. Și de ce nu-i un debitoc
și nici un nesimțit, — că vine la toți
și-i întreabă de necazuri, și la toți le
streceară câte-o hârtie de bancă la ne-
vece, — și nici n'o mai cere înapoi. Zâm-
bește și zice: „lasă, nu mi-o mai da îna-
poi acuș!.. Cum vine asta: nu acuș, dar
când? Pe lumea cealaltă? Haram! Po-
veste pentru prosti... Asta, lumea asta, e
tot chinul și teată scfală, măi Matei,—
păcătoșule!..”

Gândurile se goneau, frânte și vagi,
în mintea omului din strada înopțată.
Și ploaia.

Vedenia lui Costin pe zarea alburie
din cugetul lui Matei, stăruia blajină,
nu voia să plece. Și nici Matei nu voia
s'o gonească. Zâmbea spre el, ca o aju-
torare la câmpănă. — îl chema.

Matei se opri cuprins tot de un gând
și de un dor:

— „Mă duc la Costin, — mă duc a-
cum...”

Zarea alburie se inviora chemătoare.

Merse, cu pași siguri, spre Costin. Stă-
tea la capătul dinspre miază noapte a
huiditei. Nu intrase nici odată în casa
lui, dar o știa: îmbrăcată în iederă, tă-
cută și senină, ca și el.

Ploaia i se puse deopotrivă ca și cum
ar fi vrut să-l oprească, dar Matei n'o
simțea. El se ducea la Costin, să-l între-
be ceva.

— „O chestiune de viață și de moarte,
— ceva important” șopti Matei, ca și
cum ar fi asigurat de aceasta pe un to-
varăș nevăzut.

Curând, casa lui Costin se desluși din
nemila neagră a nopții ploioase. La fe-
reastră, caldă, luca o lumină ca o
liniște în furtună.

Matei, stăpân pe el acum, deschise
portița, merse la ușă, bătu.

Glasul moale, cunoscut, al lui Costin,
se auzi liniștit:

— „Intră, frate!..”

Matei stătu drept în fața lui Costin,
care îl întreba din ochi:

— „Ce vrei?”

„Iși dădără mâinile. Costin zâmbi, ca
și cum ar fi aflat din privire despre ce
este vorba. Il aduse în căldia lui. Matei
privi în jur: un pat simplu alb, — o
masă cu câteva cărți, — două scaune
un covoraș, — și peste tot, o lumină cal-
mă, care venea și dela lampa cu abatjur
de pe masă, dar parcă și dela cartea
mare care stătea deschisă alături.

Asezându-se pe scaun, Matei auzi în
gând: „acestea sunt cu totul trecăto-
re!”

Zise apoi repede:

— „Costine, eu sunt un păcătos. — și
azi am băut. Viața aceasta e o mizerie,
așa precum știi. Chiar acum am stat
de vorbă cu vedeniile mele, stii, pornesc
așa de pe aici, din dreptul tâmplilor și
se scoboară în ulița plină de noroi, și
stau de vorbă cu mine. Dar n'am venit
eu pentru asta, și nici pentru ca să-mi
dei hârtia de bancă și nici ca să...”

Matei se opri, privind pe Costin. A-
cesta se așezase pe celălalt scaun, spri-

jinit cu mâna pe cartea cea mare de pe
masă, și privind cu negrăită milă și se-
ninătate spre prietenul care vorbea.

— „Eu am venit la tine, Costine, ca
să te întreb ceva...”

— „Spune, frate!..”

— „Spun: și tu ești om ca și noi, —
și tu ești nedreptățit, și la tine s'biară
prefectul, și tu n'ai bani, și pentru tine
ploaia acum și-i noroi, — și de ce tu le
rabzi pe toate așa, zâmbind și zicând:
„acestea sunt cu totul trecătoare?”

Costin vru să zică ceva, dar Matei
urmă grabnic, ca și cum sfârșitul lumii
se apropia, și el voia să termine mai în-
nainte, ce avea de spus:

— „De ce? N'ai și tu nervi ca și noi,
n'ai patimă și dorință, nu ești tot așa de
singur și de stingher pe lumea asta ca
și noi, nu-ți mănâncă sufletul acelaș
vierme al păcătoșeniei, ca și noi?..”

Costin ridică mâna de pe carte, și, în-
cet, o puse pe mâna încă udă de ploaie
a prietenului. Matei se înfioră, ca și cum
atunci abia și-ar fi dat seama de nebu-
nia venirii lui, la o asemenea oră, în
casa prietenului.

Dar Costin zâmbia liniștit.

Grăi încet, dar plin de siguranță:

— „Mai întâi, dragă frate Matei, stai
liniștit și ascultă-mă. E foarte simplă
toată treaba, — numai cât, noi oamenii
o incurcăm. Îți voi spune: eu nu rabd;
eu primesc... Răbdarea ar fi o suferin-
ță, — și este, chiar. Și eu nu sufăr, —
deci nu rabd.

— „Cum, tu nu suferi?”

— „Nu, Matei, — nu sufăr”.

Tăcură amândoi.

Matei, incurcat, zise șovăitor:

— „Cum? Când vezi o nedreptate...”

Costin îi tăie vorba:

— „Știi, știu... Așa vorbim noi mereu,
fiindcă noi credem că singura putere
de pe lumea aceasta suntem noi înșine”.

Matei privi nedumerit. — Costin urmă,
apăsând ușor mâna prietenului:

— „Noi credem că totul începe și se
isprăvește cu noi. Și noi suntem așa de
slabi și de păcătoși, încât când vine ne-
cazul, firește că strigăm de durere, —
și răbdăm. Dacă ar fi adevărat că noi
suntem singura putere, de ce ar fi să
răbdăm? Ar trebui să facem așa ca să
nu mai răbdăm... Dar când nu judecăm
așa, și când ne lăsăm să primim ruteri
din altă parte, atunci, o, atunci, nu mai
avem nevoie de răbdare, — ci primim
toate, cum primim lumina, aerul, căl-
dura...”

Se făcu tăcere.

Matei căuta cu privirea un razim în
nesiguranța în care îl aruncase vorba
prietenului. Un vârcolac de răutate i se
ivi în suflet.

Se sculă în picioare. Zise tare, ca
în fața unui vrăjmaș:

— „De unde din „altă parte”, de la
cine? De la cine?”

Costin, zâmbind, îi răspunse:

— „Stai jos, — nu te neliniști, — îți
voi spune...”

Matei se lăsă pe scaun, simțind din
nou o undă caldă venindu-i spre suflet
din fundal privirei lui Costin.

După câteva clipe de tăcere, Costin,
îndreptă încet mâna spre peretele din-
spre răsărit. Nu mai zâmbea, ci zise cu
adâncă liniște, dar cu putere conținută:

1) Din ciclul „Cei ce nu sunt triști”.

VANTURAND PARISUL

RESTAURANTE

de AL. POPOVICI

Parisul are o populație de peste cinci milioane de locuitori. Căci dacă statisticile nu indică decât o populație fixă de aproximativ patru milioane, nu trebuie să uităm că sutele de trenuri care circula zilnic între Paris și comunele marginase, varsă în fiecare dimineață un puhoi de omenire de peste un milion și jumătate de suflete.

Dar, câte suflete, atâtea stomachuri; și câte stomachuri, atâtea portofele. Ași fi vrut să spun, câte stomachuri, atâtea gusturi; dar, deși francezului i-a plăcut totdeauna să mănânce bine, transformând necesitatea aceasta până la rangul de artă, — închilată de nume ilustre, cântată chiar pe strune de liră, condițiile de trai, — de salarizare adică, — nu-i permit în genere să mănânce potrivit gustului, ci portofelului.

Nu voi vorbi aci de restaurantele exotice, create de prezența a tot felul de străini. — cari la Paris reprezintă orice națiune de pe glob în cantitate suficientă ca să asigure cu prisosință clientela cel puțin a unui restaurant cu gust local. (Fiecare națiune își are restaurantele ei, începând cu cele chinezești în cari, în loc de pâine și se dă un castronșă cu orez pe care-l mănânci cu două bețișoare; și terminând cu cele românești, în cari mănânci mititei, sarmale și bei țuică „de Văleni“ — fabricată în str. Barbès-Rochecouart. — la (oi).

Nu voi vorbi nici de celelalte restaurante, tot exotice, — create de nevroza nostelică, ce și-a întins nebunia până la stomach, după ce a început cu urechile (jazz-band-ul) și a continuat cu picioarele (chareston-ul). Căci sunt la Paris restaurante, pentru uzul europenilor blazați, unde se mănâncă șerpi, a-

rici, broaște țestoase, păianjeni, fluturi, etc.

Voi descrie numai câteva din acele localități, pe cari le întâlnești mai la tot pasul, create de condițiile financiare ale diferitelor clase sociale, și în cari mănânci mai bine sau mai prost, însă în fond cam același lucru, după cum ție și punga. Totuși, au o culoare caracteristică. — stampila Parisului, — care le deosebește de ceace suntem noi obișnuiți să vedem în România.

Rotiseria. — Poartă îndeobște un nume istoric sau pitoresc de han, pe care tradiția culinară sau literatura l-a consacrat. Uneori reprezintă ca nume, vinuri și specialități, o anumită provincie a Franței, renumită pentru calitatea ei gastronomică.

Are înfățișare rustică: grinzi afumate, vatră enormă la care se gătește, mese și scaune aspre, fețe de masă vărgate.

Tacăturile sunt însă de argint masiv, iar paharele de cristal. Chelnerii servesc în smocking și-s curățî pe mâini. Mâncările poartă nume pompoase și încurcate, astfel că niciodată nu știi ce ai să mănânci.

De pildă comanzi: „Oua bătute în unt à la Madame de Pompadour“. După zece minute, chelnerul îți aduce, într-o ligăuță (de argint, bineînțeles) un amestec, care aiurea poartă praznicul titlu de jumări. Deziluzie completă. Chelnerii deci chelnerii!

— Bine, chelner, ce mi-ai adus aici?

— Ceace mi-ai comandat: ouă bătute în unt à la Madame de Pompadour.

dăogă, arătând cartea deschisă de pe masă:

— „Știi și din cartea aceasta că puterea vine dela El!“

Drept răspuns! Matei se sculă din nou și zise vrăjmășeste:

— „Ei nu-l cunosc!... Nu-l cunosc!“

Vru să plece.

Costin îl opri:

— „Grate Matei, nu te duce iar în întunec... Nu te duce!“

Matei tăcu. — își puse pălăria pe cap și privi o clipă spre Crucifix, Isus privea blajin și iertător spre el. Il chema, dar omul se ducea în întuneric.

Costin, totuși, îi prinse mâna:

— „Matei, frate, nu pleca așa...“

Matei deschise ușa. Ploaia îi isbi pe amândoi în față. — întunerecul se întindea imens.

Fără a mai întoarce privirea, Matei porni spre porțită.

Costin îi auzi vag glasul:

— „Sunt un păcătos!“

Merse câțiva pași după el, prin ploaie.

Strigă cu căldură și cu dragoste:

— „Matei, frate, pentru păcătoși a venit El!“

Dar omul nu auzi, și se pierdu în noaptea ploioasă, care părea așa dela începutul veacurilor și avea să țină dincolo de sfârșitul lor..

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

— Bine, dar eu știu, că mai simț se numesc jumări.

— Cum, se poate? Un om așa fin! Dv. Jumări este pentru profani. La pentru noi, cari am citit în tratat Marchizului de Cutărică, și știm că ceasta era mîncarea preferată de doamna de Pompadour..

— Da, într'adevăr, ai dreptate! repede, prefăcându-te că ți-ai adus mîntă, ca să nu-ți pierzi reputația „un om așa fin“

Chelnerii, în general sunt foarte lați, respectuoși și spirituali.

Într-o zi găsec în salată o coadă linguriță de argint. Mă adresez chelnerului:

— Uite ce-am găsit în mîncare! El privește lung obiectul și clipășit din ochi:

— Natural; pentru prețul acesta de argint. Dacă plățiți mai scump, îi găsit o coadă de linguriță de aur.

La rotiserie se vine în autompropria și când ai cel puțin o mie franci în pungă. În schimb, se servă porții atât de mari, încât dacă ești turile la hîrtie, poți mînce din ele săptămîna întregă, împreună cu familia.

Restaurantul „familiar“. — Înainte a te întreba ce mîncăci, chelnerul întrebă ce bei. Si e bine să bei, pe truca dacă nu ai vițul acesta, tot acelaș rezultat ești: plătești o taxă, pe truca n'ai băut.

Fiecare client are dinainte o sticlă de vin roșu; îmbucă odată și soarbe din pahar, iar îmbucă și iar soarbe etc. Prețurile sunt modeste și porțiile dem. Chelnerul tutuește pe foată lună și viceversa.

Clientela e formată din lucrători și funcționarii cari câștigă peste 100 franci pe lună.

Prețul Țir. — În general pentru cinci franci, ai dreptul la un hors d'oeuvre sau supă, o mîncare cu carne, sau pește, sau friptură, o legumă și un desert, plus un sfert de vin sau bere.

Farfuriile sunt mici, ca în garniturile de veselă pentru păpuși, iar porțiile de o delicatăță bolnăvicioasă.

Te minunezi de perfecțiunea la care s'a ajuns în diviziunea materiei. Cu de pildă o pastă de ficat: pe farfurie se aduce o ulcică de pămînt zădărit, mare cât un ou de găscă; rîde capacul de hîrtie și introduce vârful cuțitului; iei pastă pe cuțit și întind pe pâine; bagi cuțitul a doua oară în ulcică, îl scoți și vezi că pe vârful lui nu se mai află nimic; te uiti furios la juru-ți spre a vedea cine a făcut prouca glumă de a-ți mîncea pate-ul; dar nu, gluma a făcut-o fabricantul de ulcele, care în borcanul mare cât un ou de găscă, a făcut o scobitură numită cît o alună de mică.

În restaurantul pinginetelor și al celor cu stomachul și punga delicate.

Restaurantul vegetarian. — E de curățenie exemplară. Poate servi și

— „Dela El!“

Matei duse privirea spre locul arătat de degetul lui Costin — și abia atunci văzu la capul patului, un Isus crucificat..

Ceva fremăta în odae, ca un falfăit de aripi imense. — ca o respirare de aiurea.

Ca o asigurare, Costin mai zise odată:

— „Da, frate, de la El!“

Matei privi din nou, — și lăsă apoi privirea ostentivă, să-i cadă în jos, nedumerită.

Nu înțelegea

Costin vedea nedumerirea.

Zămbi iar, — și, apropiindu-se de Matei, îi zise cald:

— „El m'a învățat să primesc totul. El îmi dă puterea pe care noi oamenii o căutăm, zadarnic, în noi înșine. El mi-a dat îngăduința și dragostea, El mi-a dat totul... De la El știu că „toate trec“, — singură împărăția Lui nu va trece niciodată...“

Matei, răsvrătit, zise aspru:

— „Și de unde știi tu că El ți-a dat puterea?“

Costin răspunse limpede și sigur:

— „De vreme ce am această putere, pe care eu o simt și nu o recunosc ca a mea, se înțelege că El mi-a dat-o!“

Matei vru să zică ceva, dar Costin a-

I N S F Â R Ş I T

de N. CREVEDIA

Cu gulerul paltonului ridicat, cu ghiozanele dădora de cursuri, cărţi şi caete — venit peste măsură după o zi de audiţii şi seminar, plus câteva lecţii în diferite clase, seara ieşeam dela Facultate, Incepuse de Decembrie. Un viscol aprig îmi făcise obrazii decum paşii în stradă.

Mă oprii în staţia tramvaiului. Viscolul se liniştea şi 20 nu mai sosia. În staţie, eram numai eu şi o doamnă, îmbrăcată înmătruşată ca un explorator la Polul Nord, cu urechile şoşonilor în desordine, şi se vedeau din blăni decât doi ochi albaştri frumoşi şi câteva şuviţe de păr rumate de zăpadă. Incepuse să mă de-

scrie.

Dela o vreme, observ că tovarăşa mea aşteptare mă privia din ce în ce mai curioasă. Părea că vrea să-mi vorbească, şi în adevăr se aştepta de mine :

— „Mă iertaţi, Doamnă!...”

— „Mă rog, Doamnă!”

— „Nu sunteţi Dumneavoastră Doamna Mircea Kiril?”

— „Chiar eu!”

— „Domnul Mircea Kiril, autorul *Parcurilor fumerare*?”

— „Da, Doamnă — şi student la Literatură — adăogaui eu măgulit.

— „Da? Cu atât mai frumos. Imi daţi numele Doamnei Kiril: Eu sunt Doamna Doctor Crânceanu!”

— „Am onoare... — şi-i sărutaiu stân-gănu mânăşa parfumată a mâinii drepte!”

— „Aşteptaţi tramvaiul, poate” — re-venea dânsa.

— „Da — pe 20!”

— „Dar nu vine — şi iaţă ce-aş zice...”

Nu sfârşi însă vorba şi la semnalul de masă mă închisă stopă în omătul de zăpadă căldarim :

— „In „Singurătăţii” pe Bulevard — la dreapta — porunci şoferului.

Eu o urmasem înăuntrul fără nicio împotrivire. Taxico-ul încălzit ca un vagon ministerial, făşăia prin zăpadă.

— „Nu te speria — eu sunt o femeie cumsecade!”

— „Mă rog, onorată Doamnă!”

— „Vom merge la mine acasă — o să fie foarte bine!”

Eram buimăcit. Par’ce-aş fi fost pe front, m’ar fi surprins dinamicul şi m’ar fi luat prizonier.

— „Da, o să fie foarte bine. Eu sunt văduvă d’un an de zile” — confirmă ea o meschină prezumţie a mea şi care îmi spulberă orice bănuială.

— „Vom supa împreună. Peste noapte... Opreşte la No. 14!”

Ajunsesem. Dăbăliu portofelul să plătesc din puţinii bani ce-i aveam asupra-mi.

— „S’a plătit!” — mă opri dânsa autoritar.

Ne deschise un portar şi urcarăm scările unei case mari. La uşă, ne salută adânc un lacheu în uniformă. Furăm desbrăcaţi de un fecior.

— „La loc, te rog, Doamna Mircea!”

Nu te jena cătuşi de puţin. Soyex comme chez vous, Suzana, pregădeşti masa!”

Ocupaiu buimăc o faţetă şi-mi aterizăm privirea rătăcită asupra mobilei mele amficioare: de talie înaltă, sveltă, o rochie de seară decolată, doi ochi albaştri nemărginit de frumoşi, părul blond. Să fi avut 24 de ani.

— „La Facultate în ce an eşti?” — mă aduse Doamna din nou la realitate.

— „Al doilea!”

— „Ce frumos!”

— „Şi totuşi tânăr — foarte tânăr. Ai 19 ani?”

— „Plus doi, Doamnă!”

— „21!”

— „Da!”

— „Un enfant. Mais un enfant de génie. Când o s’apară volumul „Pasări împietrite” pe care l-ai anunţat?”

— „Cred că’n primăvară!”

— „Ce bine! Va fi iarăşi un eveniment!”

— „Vai, Doamnă... prea mult!” — îngăimau eu modest.

— „Dar cronicile dramatice le scoţi în volum?”

— „Poate — mai târziu!”

— „La table este servie! — anunţă Suzana.

La masă, îmi povesti cum îmi urmăreşte activitatea publicistică, cum mi-a citit volumul de peste 10 ori — că de mult ar fi dorit să-mi facă cunoştinţă şi că acum mă recunosc în staţie după fotografiile publicate în diferite ziare şi periodice.

— „Sunt fericită, Doamna Chiril, că Dumneata eşti în realitate tot așa de bine ca în portretele cunoscute. Poate chiar mai bine!”

(Eu, vă puteţi închipui în ce stare mă aflam).

— „Sunt soţia Doctorului Crânceanu — reluă frumcaşa Doamnă — a murit într’un accident de automobil. Sunt născută Chirovici. Părinţii mei erau oameni cuprinşi pe vremuri. Războiul, însă, i-a ruinat. A trebuit să consimt în cele din urmă să mă căsătoresc cu el. Nu l-am luat din dragoste. Eu n’aveam decât 18 ani — el, 45. Nu era, dealfel, un om rău. Îl stămam mult. Pot spune că îl iubeam chiar. Nu mi-a lăsat niciun copil. După moartea lui, am rămas în stăpânirea unei averi imense şi complet desorientată. O nelinişte amară îmi torturează existenţa. În artă, îmi găsesc un refugiu. Mi-am făcut studiile în Elveţia. Acum, de Sărbătorile Crăciunului, eram hotărâtă să arendez cele două moşii, să pun toate trebuirile la punct şi să plec în străinătate. Întâmplarea feroită a făcut să te întâlnesc pe Dumneata. Căci vom merge împreună, Doamna Chiril!

— „Doamnă, dar...”

— „Eşti desigur necăsătorit!”

— „Da!”

— „Atunci un mariaj cu mine cred că ţi-ar conveni!”

— „Doamnă, prea încântat de propunerea D-voastră, dar...”

— „Eşti destul de format pentru aceasta. Cunoşti măcar închipui viaţa. Studiile le vei continua în linişte aici sau dacă vrei la Paris. Ne vom multa acolo. Apoi, fiind mai liniştit, vei avea mai mult timp de consacrat scrisului. Chiar mâine voi aranja cu scoaterea pasapoartelor, pentru care te rog să-mi dai două fotografii de-ale Dumitale şi să faci bine să aranjezi cu editorul pentru volum. În ajunul plecării, ne vom cumuna!”

Aproape nu mai vedeam înaintea ochilor. Ea era frumoasă, răpitor de frumoasă... Şi vă puteţi fiecare închipui ce planuri se zămisleau în mintea mea de student şi de poet sîrac.

Ni se aduse cafeaua. (Fără apă — nu curgea).

— „Spune-i Grizettei să pregădească dormitorul — două persoane!” — porunci gales viitoarea mea mireasă.

Fumarăm ţigări străine parfumate. Seta, însă, mă chinua. Şampania nu-mi mai plăcea şi nici nu putea să

mană. Până la masa ce-şi alese erau patru metri.

Şi domnul cel elegant simţi că nu va putea parcurge, pentru nimic în lume, distanţa aceasta, înarmat cu un castron. Puse deci vasul pe parchet şi într’un elan de dezastruoasă disperare, tăşni pe uşe, lăsându-şi în cuer pălăria, bastonul şi mănuşile.

— „La norocul furculiţei”. E instalat într’o magazie, dincolo de fortificaţii, spre poarta Clichy.

În mijlocul magazii, se află un cazan mare prevăzut cu mai multe robinete. În cazan fierbe supă cu buoăţi de carne în ea.

Pentru un franc primeşti o bucată de pâine şi ai dreptul la un castron cu supă „dela robinet!”

Şi mai ai un drept: ţi se dă o furculiţă mare, cât tridentul mitologicului Neptun, cu care tragi odată repede prin cazan. Dacă în vârful furculiţei s’a prins o bucată de carne, înseamnă că ai avut noroc să mănânci „copios”. Dacă nu, oftezi resemnat, treci la o masă şi dumicând bucăţi mari de pâine în castron, mănânci supă cu linguri de tablă, prinse de masă cu un lăntişor.

Ce vrei? clientele dela „Norocul furculiţei” e amatoare de „suveniruri”, iar tăcărurile sunt așa de scumpe după război.

AL. POPOVICI

Paris, Septembrie, 1928.

— Intâi, achitaţi costul mesei.

— Cu plăcere, poftim — şi domnul cel elegant se execută pe loc.

— Primeşti în schimb supă şi pâinea, continuă negustorul. — luaţi faţă de colo şi treceţi la masă. Pe mână ce măncaţi un fel de mâncare, veţi şi vă servim felul următor. Si a-şea spuse, infipse în mâinile clientului respectivul castron cu supă.

Domnul cel elegant se întoarce pe jumătate hipnotizat. Îşi privi într’o oglindă situaţia impecabilă: jambierele albe, cloclul din ochi şi... castronul din

UMBRĂ MINORĂ

de V. DAMASCHIN

...Fereastra s'a isbit cu sgomot de pere-

rete.
Un vârtej inelat, care a adunat tot praful și frunzele uscate depe alea grădinei în pletele saie, le-a aruncat prin fereastra deschisă, în sală...

Mai mult l-a tîrît de mînă.

— Hai în clasă! O să plouă!...

Ușa aruncată distrat de mîna ei micuță și albă, le-a răs strengărește din urmă. Un miros caracteristic de nădu-seală și de aer închis, -a umplut lui nările: miros de băi publice; de lemn de brad ud și miez de pâine caldă.

A ezitat un moment lângă ușă și a privit stîngaciu clasa răvășită, din care ad neaori și-au luat sborul fetele...

Singuri.

Pupitre răsturnate, întoarse în fel și chipuri; catedra aplecată pe-o coastă și din a cărei hîrtie lipsește un petic mare, ca o gură de mască; tabla cu litere știrbe și mînjită de ștersătur de burete; și peste tot stau confetate vesel și neglijent, hîrtii metolite... Numai florile dela ferestre stau cuminti și spă-șite, cercînd să-și strîngă cuviincios rochițele multicolore depe marginea ghi-veciurilor, să nu și le păteze...

Pe toate el le-a inventariat și le-a mîngăiat cu privirea. Dece turbură sanctuarul acesta de vestale?! Dece?!...

Singuri. Tăcere incomodă.

Ea a prins a hohoti vesel, o zornăi-tură de pahare lovite...

— ...să ne vadă vre-o profesoară...

I-a scăzut curajul; nu mai rade...

Acum rade el: un sanctuar de ves-tale?!...

— Dece răzi?

El a ridicat distrat din umeri:

— Iacă-așa!

— Ești răutăcios! Hai!

L-a palmuit drăgălaș cu mîna ei mică și nervoasă, peste mînă...

Acum și-a aninat brațul, o crenguță de lilac alb înflorit, de brațul lui, și străbat în pași mărunți clasa...

...Afară, nouri enormi de păcură, con-turați pe cerul gol, de vară, în figuri apocaliptice, au închis zarea... Pe alee au pornit în horă nebună: frunze, praf,

mi-o potolească. O sete groaznică, cum n'o poți avea decît după o masă copioasă, încheiată cu o cafea fierbinte. Suzana aduse apă. Dar când vru să-mi întindă tava, un pahar se vărsă, udân-du-mi hainele și fața de masă.

Eram transpirat leoarcă. Am sărit în sus. (Seara, după ce ieșisem dela Facul-tate, ca să-mi impac foamea pe ziua a- ceea, mâncasem niște covrigi cu sare. Peste noapte, mi s'a făcut sete și... vi-sasem!)

N. CREVEDIA

hîrtii... pe când stufărișurile se fră-mîntă cu sgomot de armuri lovite...

Privirile ei au urmărit galeș nourii mînioși; acum și le-a întors spre pîn-sul. E neliniștită... Pe urmă, un gând strengărește s'a înflorit o mulțumire nouă în ochi, care s'a mistuit iute, as-cunsă...

L-a tîrât de braț printre pupitre.

Aici stau eu! vezi? aici unde-i pe-nița asta!... Aici, șade Aca!

Lângă catedră:

— „hîrtia asta, am pus-o eu, cu mîna mea!

A întins în direcția aceia o mînă mică și albă și pătată de cerneală, ur-mărită credincios de privirea lui.

— ...biete! flori! erau să se usuce! Și fetele mai și rup din ele! Tie îți plă-cea asta, nu?... Eri am cerut o ulciică dela bătrână și le-am udat!... Vezi că-limara aceasta? Mi-ai pătat șortul...

Și c'un deget miniatural. — un semn de exclamație alb — și-a arătat o pată minusculă depe șort. E urmărit tot de privirea lui, care a prins acum să ne-tezească gingaș, ca o mînă grăsuță de copil, de jos în sus, șortul gris de uni-formă, conturat leneș de fermele ei sculpturale, pîn' la sînul micuț și de-licat arcuit, de unde privirea lui a de-viat cu corigență...

...Afară, stufărișurile înebunite, își pleacă frunțile sub biciul năpraznic al vîntului. Crengi îndoite, lovesc cu de-gete de vînt fereastra... Clasa, se întu-necă treptat...

La tablă pe planșa proptită pe pi-cioare sdravene, se desprind, prin um-bra care se lasă grea, desene cabalis-tice, litere numai pe jumătate, ștersă-turi de burete neudat bine:

Tell me not...

Life is but an empty dream!

Life is...

Il ține delicat de mînă și pare că-l învață; îi silabisește mărunț:

Nu-mi spune...

Viata este un vis zadarnic...

Cuvintele picură rar, nostalgic...

O fereastră s'a isbit puternic în lă-turi, și încă una...

De frică, a tresărit și ultima literă a rămas spînzurată de gura ei de copil...

Pe urmă, s'a desprins iute de lângă el. Piciorul ei micuț s'a cățărat pe-un pupitru. Inch de cu grijă de gospodină harnică fereastra care caută să scape din mîna ei.

Sus, ridicată pe pupitru, i se con-turează profilat silueta mlădioasă, pe za-rea cernelată văzută prin fereastră: și coapsa fină, și mijlocul subțire, și con-turul arcuit al sînului... Delicată și albă pe zarea de cărbune...

Privirea lui o fixează pe cerul gol, și întunecat...

Un fulger a luminat feeric geamuri clasei...

Gata să țipe, și-a agitat mîinele în aer...

A prins-o în brațe: ea tremură, ca o fluture prins în pumni... Acum, spaime trecută, s'a lipit desmierdător de el, o pisicuță albă și alintată...

O bubuitură puternică, joacă geamu-rile în cercevele.

A dus-o ca pe-o jucărie pînă în fun-dul clasei și-a urcat-o sus, pe-o bancă. El s'a așezat alături la picioarele ei, capul în poală, pe când colțul de umbră al clasei își fulguese peste ei, funinginea întunericului...

Fulgere întesate; pela ferestre o ma-răutăcioasă poartă în fugă o faclă prinsă... Un decor feeric, luminat și let, cu foc bengal. Bubuituri puternice Crengi înebunite, se sbuciumă sub restre...

Se strînge tot mai înfiorată lângă O simte toată prin rochiță: albă și de-cată...

O lumină orbitoare a umplut clasa un deget a bătut în geamuri și le-a cutremurat puternic...

L-a cuprins de umeri cu amîndouă mîinile și s'a lipit îngrozită de el, simte și răsuflarea iute și neliniștită pe obraji...

Clipe fulgerate trec...

O ploaie repede își cântă simfonie în alegro pe tablă; pe urmă a prins plînge nefericită în uluc...

Pic! Pic! Pic!

A adormit?!...

Din când în când, ea îi mîngăie cu mînă moale și delicată, pletele lui răvășite, din poală...

A adormit?!...

A trecut vremea. Ploaia a stat.

Acum, i-a ridicat capul din poală, și i-a mîngăiat cu gingășie fruntea...

Iar i s'a văzut piciorul micuț, că-turat pe pupitru...

A deschis fereastra.

O boare răcoroasă, cu parfum trezid de vanilie și putregai aromat, a umplut clasa. Noaptea și-a lungit umbra în i-re și sub geamuri...

S'a dus și el spre fereastră, și s'a mi-git iar la picioarele ei.

Ea s'a ridicat:

-- E târziu!...

El și-a urcat privirea nemulțumit spre dînsa.

— ...zău, e târziu! Mergem...

Acum i s'aude și glasul lui, tot mulțumit și scîncit copilăros:

— Dece n'a mai plouat?

Două brațe mici și calde i-au înlă-tuit grumazul și, pentru prima dată, o gură fierbinte i-a înfierbîntat-o lui...

— N'o să mai plouă și altă dată?!...

critica literară

ALMANACHUL

GRAFICEI ROMÂNE PE 1929

«S risul românesc», — Craiova

„Almanahul Graficii române”, cu care am obicinuit de vreo 5 ani, constituie un adevărat eveniment tehnic, grafic și artistic. Pentru anul 1929, desigur a fost un eveniment ajunge la o adevărată strălucire. Meritul revine, fără îndoială, d-nilor Em. Tătărescu și Virgil Molin, intelectualii de gust subțire cari se ocupă de aceste realizări de această natură.

Despre el foarte jast vorbește cel dintâi (în „Prefață”), când îl numește „a noastră concretizare a eforturilor... pentru progresul tuturor artelor grafice, atât de variate și de complexe, și pentru creșterea unei note, originale și specifice a tiparului nostru mai ales în partea cea mai caracteristică a lui, confecționarea cărții”.

Mai departe se amintesc „progresele remarcabile în tehnica propriu-zisă, mai precis în complectarea, transformarea și adaptarea la nevoile noastre”, înslăbuindu-se cu toată dreptatea asupra anului 1923 care „constituie un mare răsunet în opinia generală și tendință de încurajare și de apreciere a științelor și artelor”, când „pentru întâia dată, mai accentuat, a învins cartea bine tipărită, cu un exterior atrăgător și cu o calitate impecabilă...”

Și anume: „Încetul cu încetul dispar atelierelor; se modernizează, iar ilustrația își face loc, este o goană mare frumos și un mare avânt către arta națională...”

După o parte calendaristică admirabil executată, urmează cea „literară” cu următorul conținut:

N. Iorga: Răsboiul din 1877—78 în ilustrații; I. Bianu: Un versuitor sărăcesc necunoscut; Sextil Pușcariu: Cuvinte de origine păstorească; Stelian Pușcariu: Expozițiile de arte grafice; T. Traicu-Iași: Cartea animatoare; I. Bănilă: Alfabet vechi românesc; Em. Tătărescu: Înmormântări asupra evoluției geografiei în Spania; Cezar Petrescu: Cărțile copiilor; Paul I. Papadopol: Câteva precizări gramaticale; C. D. Fortuțescu: Chestiuni de ortografie pentru tipograf; I. Dongoroz: În iurul unui memoriu; Stefan Bălcești: Cântec de ortografie; D. Tomescu: Textul și tehnica cărții; Dimitrie C. Ionescu: Un episod istoric asupra tipografiilor din România. (p. III); Scarlat Calimachi: Tipografiile vechi românești; Virgil Molin: Xilografal Gheorghe Russu; ing. H. Koberg: Rotativele în serii; G. N. Ionescu: Maximile de cules; I. Kranich: Câteva vorbe despre executarea cărților; Virgil Molin: Tiparul și reclama; Virgil Molin: Posibilitatea unei normalizări a industriei tiparului; T. R. Dumitrescu: Cum se calculează imprimările — un cuvânt: o bogăție de material interesant și variat de natură geografică, culturală și literară în măsură să ne inițieze în direcția pe care, cu atâta credință, o urmează „Grafica română” și „Almanahul” acesteia. Evocatoare și impresionantă pledoaria

d-lui Cezar Petrescu pentru copii. Iată un fragment:

„Vedeam mai deunăzi, înnotând în troenele mai înalte decât el, un copilăș cu nasul cât un sfârc roșu, ținând în mână înghețată sulul revistei. O revistă ca oricare alta, din câte apar pentru dânșii. Graba lui și luarea-ămintă cu care păzea hârtia să nu o păteze de alingerea albă a zăpezii, erau înduioșătoare. Îl ghiciam trântind ușa, svârbind hăinuța ninsă, și mergând deadreptul să se așeze la masă, cu capul prins în pumni și cu coatele rezemate să devore peripețiile basmului, tălmăcit confuz din nemțește în franțuzește, ilustrat cu poze sgâriate în bătaia de joc grăbită a desenatorului...”

Articolul, uneori prea drastic, deschide una din rănile de care suferă editura românească. Natural că remediul ar trebui să înceapă cu cartea de școală — pentru care a pledat cu atâta căldură d. Cezar Petrescu. Spre satisfacția editorilor zorile unei îndreptări încep să se ivească: în urma măsurilor luate de ministerul Instrucțiunii — cărțile de curs secundar au luat un aspect modern și occidental.

Foarte la locul lui articolul d-lui Tomescu, care constată abuzul de artă tipografică, „abaterea cărții dela funcțiunea ei culturală”, în care „textul e strivit de ilustrații” sau „invasia falselor cărți frumoase în care medicritatea textului e marcată de fastul imprimării și al ilustrațiilor” cu atât mai primejdioasă, cu cât „nu mai avem astăzi o severă și vigilență critică literară”.

Intrucât ne privește, așteptăm pe d. Tomescu în fruntea unei puternice reviste, tocmai pentruca, lovind fără milă în cei ce primejdiesc cartea, să contribuie, așa cum știm că se pricepe, la orientarea publicului cetitor.

Foarte interesant studiul regretatului tipograf Iim. C. Ionescu.

De remarcat sunt planșele care însoțesc unele articole și în deosebi cele peste 40 de ilustrații, după marii pictori sau marile reviste occidentale care însoțesc instructivul articol al d-lui N. Iorga.

Cartea se încheie cu câteva articole de pură specialitate și cu numeroase reclame-model.

Oricum l-am privi — dar mai ales ca execuție tehnică — „Almanahul graficii române pe 1929” e o adevărată faptă bună. Pus în mâna intelectualilor și tipografilor — el poate aduce foloase din cele mai mari: îi instruește și le cultivă, cu prisosință, gustul.

UȘURINȚĂ

O numesc, deocamdată, așa, deși i-aș putea zice, foarte bine, superficialitate sau, dacă nu-i prea tare cuvântul, incultură.

Dar, mai întâiu, despre ce poate fi vorba? Iată: în argo-ul unor anumiți muncitori cuvântul „burghez” a ajuns să aibă un sens cu totul general și complet depărtat de cel real: nesocialist. S'a petrecut aici același proces semantic prin ajutorul căruia poporul pecetluște prin formule ca „haine nemțești”,

„nemțoaică la copii” — etc., tot ceea ce, în genere, occidental. Am avut însă grija să previn: astfel de largiri de sferă ideologică puse în gura (și în mintea) celor necultivați — n'au de ce să ne mire. În istoria civilizației românești (firește: nu în aceia care ar fi fost scrisă de cutare critic!) ele pot îndrăgii concluzii instructive: pot spune filologului și sociologului mai mult decât atâtea documente a căror autenticitate poate fi așa de lesne pusă la îndoială.

Natural că lucrul acesta privește o anumită epocă, anumite împrejurări istorice.

Și totuși procesul continuă. Deastădată însă impricinații nu mai sânt recrutați din pătura de jos. Numele lor departe de a se pierde în masă, încep să fie cunoscute. Și le scriu, și le afișează, și le strigă singuri...

Un caz din atâtea:

„Poemele risipite prin diversele publicațiuni între anii 1925—1927...”

Iată-ne, din nou în fașa unui echi-voc, comunicat — vai! — prin „cronica săptămânală” a unei cunoscute col... literare.

Poeme? Dar ce-nsemnează oare cuvântul „poemă”? În sensul în care îl cunoaștem noi din istoria literară și din istoria diferitelor literaturi — citatul de mai sus nu-l primește. El se găndește, desigur, la „versurile (sau, dacă vreți poeziile) risipite prin diferite...” — ceiace, desigur, e cu totul alteceva.

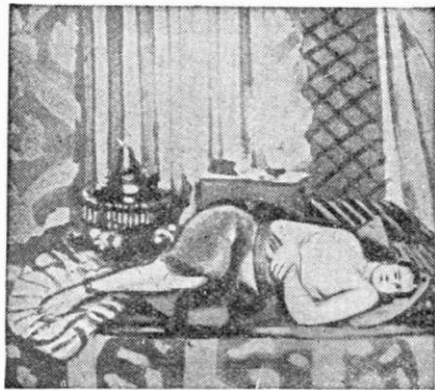
Or, dacă a echivala cuvântul „versuri” cu acela de „poezie” constituie un act de îndrăsneală și nepricepere, cu cât mai trufasă trebuie să fie îndrăsneală și cu cât mai completă nepriceperea aceluia care nu se dă înapoi să numească simplele „versuri” — de-a dreptul „poeme”.

Și-acum încheerea:

Una din două: sau confuzia e datorită unei nepriceperi — și-atunci e involuntară; sau e intenționată și dă pe față — tupeul. Natural că — de-aici se pot deduce și respectivele învățăturii morale: nepricepuții — să nu se amestece unde nu le fierbe oala, iar cei cari cu știință recurg la substituirea de sensuri, să se autocalifice — gândindu-se la atâtea alte specii de substituirei...

Pecând un cod penal al moravurilor literare? [11]

PAUL I. PAPADOPOL

T e a t r u

cronica dramatică

TEATRUL VENTURA

„PERIFERIE“, piesă în 3 acte (13 tablouri), de Frantisek Langer.

„Periferie“ este o piesă de succes. Se spune că multe teatre au ținut-o pe atîș, ani de zile, că a fost tradusă în toate țările în care publicul are bunul ori prostul obicei să meargă la teatru și se mai spune încă (câte nu se spun!), probabil de oameni bine informați, că-i o piesă genială.

La noi, e drept, nu s'au confirmat încă spusele de mai sus, deși am dori-o pentru bunul mers al unui teatru însuflețit de gândurile cele mai bune.

Eh, dacă am fi avut și noi periferie, cât de bine ar fi mers la inima multor dintre spectatori povestea eroilor din piesă. Din fericire, cum observă și d. Gh. M. Zamfirescu, Bucureștii nu are de cât mahalale, unde oamenii sunt altfel decât cei dela periferie.

Există însă, în realitate, acolo, unde orașele au și „periferii“, o umanitate atât de deosebită de aceea pe care o cunoaștem în general ca lume trudită de muncă pentru trai și nesiguranța zilei de mâine? Să aibă acea lume dela periferie o psihologie aparte, care să constituie caracteristicile unei omeniri deosebite? Oamenii se deosebesc de obicei prin temperament, sensibilitate și inteligență. (Moralitatea și idealurile servesc la categorisirea specificului claselor, deși însăși existența lor e atât de discutată). Dacă această deosebire nu-i prea convențională, unde este atunci cea omenire atât de stranie și nouă?

De nu se află nicăeri în realitate, există însă undeva: în capul scriitorilor cu imaginația întârziată într'un roman-tism-naturalist. Și ca origine revendicați-i pe Dostoievski și aiți ruși epigoai, care la rândul lor n'au prezentat decât tipuri, acum numite rusești, contestate însă la ruși.

Dacă această omenire nu există în realitate, s'ar pune întrebarea: de ce au totuși succes piesele și filmele care reproduc presupusa viață a periferiilor, după șabloanele cele mai convenționale? Fiindcă animalitatea din noi care a fost adormită de educație și civilizație „treasure de bucurie când vede că sunt încă oameni careucid așa...“ fiindcă au poftă sau ca să excite vreo femeie? Se poate. E ca și admirația pentru eroi, amestec de lașitate și bravură imaginată. O părere ca oricare alta, de ale cărei avantaje comerciale se pare că d. Langer a fost entuziasmat.

Convins că spiritul vremii este bine să fie respectat, d-sa a filmat subiectul în treisprezece tablouri care ar putea fi jucate prin tragere la sorți, deoarece succesul lor nu-i obligatoric pentru desfășurarea acțiunii.

E atîta naivitate și sărăcie de observație în toată povestea născocită de d. Langer, că după ce ai auzit de succesele obținute și laudele ce i s'au adus, te simți rușinat când nu poți spune decât că este o... încercare dramatică pentru verificarea aptitudinilor regizorilor. Și cât de multe s'ar putea spune despre ta-

lentul risipit fără milă de d. Victor Ion Popa în montarea acestei piese situată prin titlu la periferia artei adevărate.

Autorul „Mușcatei din fereastră“ îi știe secretul. Dacă lași ca timpul să cearnă subiectul piesei, după o săptămână cam atîta îți rămâne: o femeie de stradă, cedează la început repede, în fața publicului, unuia care a stat un an la închisoare și își are mari rezerve amoroase. Pe urmă dănsul gelos ucide fără să vrea pe unul găsit la femeia de stradă, iubita dumnealui. După ce ia toate măsurile să nu fie prins vestește poliția. Văduva celui ucis îi face cadou hainele mortului și dănsul cu dănsa devin dansatori. Și pentrucă Raskolnicoff nu putea trăi fără să vadă locul crimei și să fie pedepsit, d. Langer își trimite eroul la locul crimei și la poliție, să se denunțe singur. Cum e încăpățânat, nu cedează ușor să fie absolvit de pedeapsă și atunci face apel la un fost judecător care trăia pe sub poduri și dădea sfaturi juridice pe băutură. Judecătorul are formulele lui de judecată, nu prea precise, nu prea serioase, dar care sunt noi fiindcă autorul trebuia să aducă și ceva nou în piesă. Frantzi se duce împreună cu fata la domnul judecător, care îl condamnă să ispășească crima prin vecinica iubire a unei care la înșelat pentru ciorapi și fuste de mătase.

Piesa trebuie văzută numai pentru tabloul final, când judecătorul se bagă într'un butoi ca să răspundă la unele întrebări puse tot de el impricinaților. Ce simplu s'ar fi rezolvat aceste scame-torii dacă actorul ar fi fost și ventriloq.

Se spune că ar mai fi o versiune a piesei, făcută tot de d. Langer, fără tabloul final. E o piesă careia i s'ar putea face 4-5 variante fiindcă e tot una.

De ce o fi interesantă această piesă și ce-o fi aducând nou, n'am putut să aflăm, deși o săptămână în șir, am cerut deslegarea tainei dela admiratorii ei. Părerile lor au fost atât de împărțite că recapitularea ar fi imposibilă, și nu se refereau aproape decât la interpretare.

Unul dintre ei mi-a vorbit entuziasmat de pantalonii cu care joacă, în piesă d. deputat Țăranu, altul îi admira pălăria, iar majoritatea găsea că d-na Mohor joacă așa de natural rolul că nu poate fi uitată.

Despre d. Marțian, puținii s'au pus de acord să-l laude, găsind că e oarecum prea actor în rol și că d-nii Cazaban și Călin au fost mai sinceri și mai comunicativi. D. Timică a fost găsit cel mai autentic comisar ce s'ar fi putut imagina.

Ar merita să amintim că cel mai laudat a fost d. Victor Ion Popa, dar cum știm că preferă să aibă succes piesa și nu d-sa, vom profita de alt prilej ca să-l vorbim de bine.

Dacă vreți să știți cam ce spun admiratorii cuprinsului, piesei, citiți programul. Monitorul Oficial are știrile cele mai exacte.

TEATRUL REGINA MARIA

„PROFESIUNEA D-NEI WARREN“, piesă în 4 acte, de B. SHAW.

Pe d. B. Shaw îl cunoașteți. E sclipitor de inteligent, își bate joc de toată

lumea și de el, dar mai cu discreție, și nu respectă nici o formulă de teatru. Preferă genul revistei în care, autorul e prezent tot timpul și apare la rampă în fiecare actor. Acest B. Shaw este însă de dată mai recentă.

Mai de mult d. Shaw era mai potol și mai respectuos față de public. Își batea joc mai puțin de el și de idolii săi prezentându-i subiectele în așa fel ca omul să înțeleagă ceva s'au să aibă această impresie, și să aibă ce povesti la cunoscuți.

Năștea vâlva cu fiecare premieră fiindcă lumea de atunci nu făcuse războiul și convențiunile erau mai tari. Când se vorbea de „Profesiunea d-nei Warren“ trebuia să nu fie de față fete tinere. Azi, când în comisiunile care discută suprimarea prostituției și desființarea caselor de toleranță sunt atâtea doamne de bine, piesa lui B. Shaw apare încărunțită și oarecum inactuală. Dacă însă s'ar aprinde discuție în juru-i, greu ar fi să se pronunțe cineva dacă fata d-nei Warren, care personifică lumea morală și combate în numele ei, nu e mai săracă în argumente decât d-na Warren, care găsește că profesiunea ei, ca oricare profesiune trebuie respectată, fiindcă e exercitată în mod cinstit.

Singură tenacitatea fetei de a nu se lăsa tentată de banii oferți de mama ei, patroană de case de toleranță, și de a-și câștiga existența prin muncă, formează elementul moralizator al piesei. B. Shaw, anarhist și anarhizant împotriva societății, moralei și tot ce-i consacrat de vreme, n'a avut curajul să mărturisească vreo preferință. A lăsat-o să se subînțeleagă, nu numai dintr-o preferință estetică, ci pentrucă întreaga lui construcție spirituală se opune genului didactic. E atât de discretă această afirmare a victoriei moralei curente reprezentată de față, că puțini sunt aceia care ar nega că nu au plecat dela teatru mai indulgenți față de lumea interlopă a d-nei Warren și că ea însăși apare foarte simpatcă.

Nu afirma încă atât de categoric revolta sa împotriva convențiilor care ne fac sclavi unei morale impuse, nu acceptate, dar nu era mai puțin îndrăzneț în concepția sa.

O piesă rezervată totuși unui public restrâns cu tot jocul superior al d-nei Bulandra, care după părerea noastră ar fi întârit și mai mult succesul dacă în ultimul act ar fi nuanțat prin efecte de glas, ca în primele acte personalitatea d-nei Warren. Excelenții d. Storin în Sir George Crofts, d. Manolescu în Pread și d. W. Maximilian în Pastorul Samuel Gardner.

D-na Sadova în Vivie, fca d-nei Warren și d. Finți în Frank, fiul Pastorului, au asigurat un ansamblu omogen.

ION FLOROIU

plastica

ACADEMIA DE PICTURĂ ȘI SCULPTURĂ

Este titlul sobru pe cât de cuprinzător sub care, colaborarea celor mai ilustre nume ce împodobesc firmamentul plastice românești, au dăruit culturii naționale un nou așezământ menit să

nile lui proteguitoare au fost, de netăgăduit, mai apreciable de cât nimic. Nu e poate nimeni vinovată însă, dacă mecanismul acestuia, printr-o dispoziție a fatalității, trebuie să funcționeze cu

rile entuziasmului juvenil la coliturile neașteptate ale carierei, unde învictul spirit de metodă s'a arătat întotdeauna neputincios îndrumător.

Curajul unei atari răspunderi l-au putut lua cu sorți de isbândă, personalități cari au adânc conștiința chemării lor, și a căror consacrare a ieșit din sfera discuțiilor indoielnice.

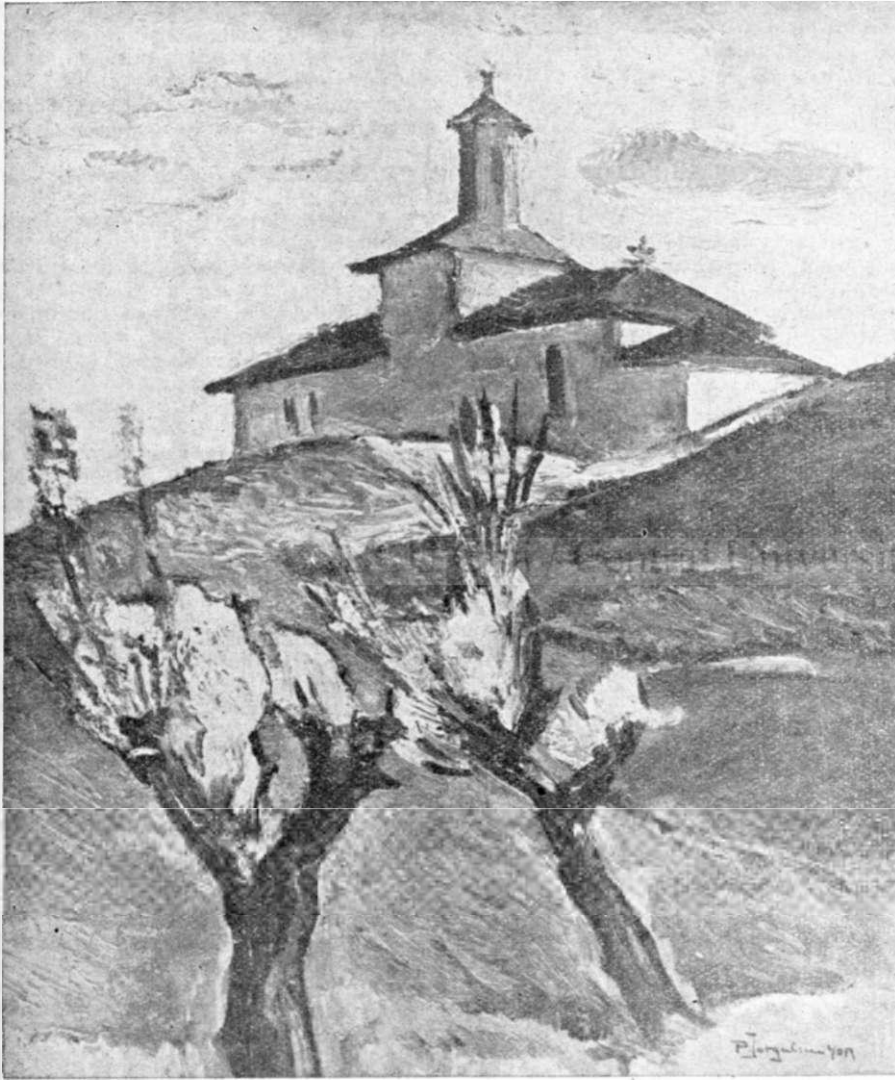
Simpla înșirare a numelor ce s'au asociat să îndrumeze cu lumina lor tinereții — Petrașcu, Tonitza, Șirato, Vlădescu, Storck, Jalea, Belisare, Petrescu-Drageo — sprijiniți pe colaborarea științei în persoana d-lui profesor Gh. Murnu pentru istoria artelor, cursul de perspectivă al eminentului arhitect Anton Popescu, Anatomie, dr. I. Apostelide — constituie o surprinzătoare unitate din elemente cari aduc fie-care o lume întreagă de viziuni plastice și cunoștințe.

Programul școlii, chiasmă prin diversitatea secțiunilor și cursurilor practice și teoretice la munca răbdătoare a vechilor maeștri, cu care tineretul nostru, deprins să sfârșescă înainte d'a fi început, se va împăca cu greu până la întronarea unei tradiții.

E vizibil însă că tocmai acest lucru e piatra de început la temelia așezământului.

Diracția încredințată pictorului și critic de artă C. Vlădescu, alături de d. profesor universitar Gh. Murnu, unul din cei mai de seamă membri ai Academiei Române, constituie încă o mărturie a premizei de disciplină spirituală pe care se înalță acest nou locaș — de cultură românească.

I. I. GRECO

P. IORGULESCU-JOR: „Pe deal“

înlătore pentru viitor stânjenirea dezvoltării firești a emulației și realizării tinerelor noastre talente.

Nu odată cronicarul cu reale preocupări de progres, a deplâns — în fața mărturiilor indeneabile de justificate veleități creatoare — deprimantele scăderi de cari prea adesea ori s'a resimțit valoarea expunerilor artistice de pe urma insuficienței posibilităților unei pregătiri inițiale conformă cu temperamentul și personalitatea fie-cărui inițiat.

Scoala Statului ca și toate sollicitudi-

un pas în urma mișcării evolutive a ruajului social. Și este poate de asemenea normală necesitatea corectivului ce datorcăză inițiativa particulară pentru coordonarea întregului angrenaj.

Dacă de multe ori garanția eficacității unei atari intervenții este ea însăși o serioasă problemă, în cazul de care ne ocupăm, cuprinsul prospectului „Academiei de Pictură și Sculptură“ cu o lapidară enunțare de principii directive se prezintă deosebit de elocvent și promițător prin largimea perspectivelor ce deschide, prevăzând de la început poticni-

Prințesa Marioara, fiica Reginei Elisabetha, decedată la vârsta de 4 ani.

aşa şi-aşa...

LIMBA ROMANA şi-a reluat drumul, odată cu începerea anului şcolar şi literar. Din nefericire primul număr e ceva mai sărac (decât acelea care l-au precedat) şi mai puţin legat de programa analitică — aşa cum scrie redactorul ei în „program”.

Se deschide printr'un foarte just studiu asupra istoricului latin „Cornelius Tacitus” — semnat: E. Lovinescu. E o latură în care d-sa ar putea insista contribuind, în largă măsură, la dezvoltarea gustului pentru clasicism şi literaturile clasice.

Numărul mai coprinde: schiţa din viaţa de şcoală: „Cucul Salvator”; — semnată: Dan Protopopescu şi numeroase versuri — dintre care se remarcă pastelul „Meina” — semnat: G. Bacovia — din care cităm:

Şi toamnă, şi iarnă
Coboară — amândouă;
Şi plouă, şi ninge,
Şi ninge, şi plouă...

Şi noaptea se lasă
Murdară şi goală...

Şi-s umezi pereţii
Şi-un frîg mă cuprinde...

La „Cronică” ni se vorbeşte despre „marea artă şi marele dar al lui Parnait Istrati de a ne face să iubim oamenii... Aceasta să fie „critica obiectivă” despre care ni se vorbeşte în „program”?

Să nu se uite însă două lucruri: că „Limba română” se recomandă — în primul loc — ca o publicaţiune pentru elevi şi că o axiomă banală (e drept: puţin luată în seamă) spune că, în materie de critică, părerile criticilor trebuie luate în consideraţiune.

Altfel ajungem la gafe ca acelea de mai sus...

Cronica — în genere — săracă şi greoaie.

DESPRE POETUL ST. O. IOSIF spune scriitorul V. Demetrius următoarele: „...la cele trei-patru întâlniri ce le-am avut împreună, n'a fost cu putinţă s'aud o frază legată de gura lui, aşa de încet vorbia. Imi apropiam capul, îl rugam să rostească mai tare; ridică vocea o clipă şi o lăsa îndată, parcă uită, parcă vorbea numai pentru el, nu-l auziam...”

DESPRE SCRITORII TINERI... acelaş spune:

„Imi pare rău din suflet că onorabila critică n'a rostit cu tărie numele poetului Aron Cotrus, că nu-l cunoaşte nimănui pe Şerban Bascovici şi că bietul Artur Enăşescu a ajuns muritor de foame”.

ŞI-ACUM, după ce am văzut cum un reprezentant al generaţiei trecute ştie să-şi aprecieze confratii mai tineri, să

dăm cuvântul unuia din aceştia: d. G. C. dela „Viaţa literară”, din a căruia penă iese aprecierea ce urmează:

„Trajan Demetrescu a fost, se înţelege, un suflet nobil, dar un poet banal şi medicru şi nici o bunăvoinţă nu-l va smulge ritării”

Fireşte: cu totul altă educaţie... O! dacă Trajan Demetrescu ar fi oficiat în aceeaşi discriuţă cu autorul aprecierii de mai sus — lucrurile s'ar fi schimbat ca prin minune...

BULETINUL CĂRŢII ROMĂNEŞTI, atât de apreciată publicaţiune bibliografică a editurii cu acelaş nume continuă să ajungă la orientarea cetitorilor. Ajuns la No. 7—8, ne aduce, pe copertă, portretul d-lui Cezar Petrescu, iar pe verso câteva păreri autorizate în legătura cu romanul „Intunecare”. Restul numărului dă preţioase indicaţiuni de: agricultură, gospodărie, artă, biografii, omagii, călătorii, cărţi pentru copii, comerţ, cooperatie, critică istorie literară, diverse, drept, legislaţie, educaţie, învăţământ, filosofie, finanţe, statistică, istorie, medicină, militare, nuvele, povestiri, eseuri, opere religioase, poezie, teatru, politică, reviste, periodice, romane traduse, ştiinţă popularizată, ştiinţă, tehnologie.

Reproducem mai jos volumele înregistrate sub „Artă”:

Busuioceanu Al.: Pictura italiană înainte a artei din Apus;

Constantinescu-Iaşi P.: Decoraţia bisericilor moldoveneşti;

Constantinescu-Iaşi P.: Istoria creştinătăţii a artei din Apus;

Iorga N.: Domnii români, după portrete şi fresce contemporane;

Stoculescu Fl. arhitect: Căminul: studii şi planuri de case;

Jiquide C. Aurel: I. L. Caragiale: „Scrisoarea pierdută”. Zece litografii mari alb şi negru.

Onciul George: Istoria muzicii, Vol. I.

SE PARE că, abia după 40 de ani de la moarte, au venit, şi pentru Eminescu, zile mai bune.

Astfel, după ediţiile N. Iorga, G. Bogdan-Duică, G. Murnu, ni se anunţă, o alta, a ministerului de arte, în curs de tipărire şi având textul îngrijit de d. G. Ibrăileanu, desaturile şi planşele ale d-lui I. Al. Brătescu-Voinesti, iar execuţia încredinţată cunoscutului institut de arte grafice: „Ramuri”, Craiova.

Va fi desigur un adevărat eveniment literar.

Odată cu aceasta se anunţă şi două interesante studii în legătură cu opera aceluiaş poet: unul în limba română, datorit cunoscutului critic şi istoriograf literar, d. Radu S. Dragnea; altul, în limba franceză, în curs de tipărire la una din marile edituri pariziene, al tânărului profesor şi literat d. D. Al. Nanu.

Le aşteptăm ca pe nişte soli ai ridicării spre Eminescu.

VOLUME NOUI, dintre scriitorii tineri, au anunţat: I. Barbu (versuri); Matei I. Caragiale (roman); George Ac-sinteanu (nuvele); Al. O. Teodoreanu (piesă); Radu Boureanu (versuri); Camil

Petrescu (nuvele); G. Bacovia (versuri); St. Cazacu (versuri); Agata G. Bacovia (versuri), etc. — pe lângă alte 10—15 volume semnate de începători autentici şi tot cam atâtea semnate de scriitori cu reputaţiunea definitiv fixată.

E într'adevăr o toamnă mănoasă.

Mă gândesc numai: fi-vor oare operele anunţate şi din punct de vedere calitativ, tot atât de nocoaze?

Vom vedea.

TRADUCERI INTERESANTE publică „Biblioteca pentru toţi” şi anume:

Sofocle: Antigona, în cunoscuta versiune a d-lui Mihail Dragomirescu; şi Shakespeare: Visul unei nopţi de vară, tradus de d. G. Topârceanu.

Le recomandăm cu plăcere cetitorilor noştri.

ORIGINALE, în aceeaş colecţie: clasici:

I. L. Caragiale: O scrisoare pierdută; moderni:

Const. Răuleţ: Noaptea măştilor sfăşiate; şi

Ioan Petrovici: Valoarea omului — şi alte trei conferinţe.

Le recomandăm cu aceeaş căldură.

NOTIŢE este titlul unei reviste modest de formatul „biletelor de papagal” scrisă cu mult nerv şi cu oarecare gust de d-nii: Al. Stoicescu, Gheorghe N. N. Vasilescu, Gr. Ancu, Virgil Treboniu, Pavel Nicolae.

Remarcăm, în deosebi, curajoasa apreciere a „Cuvintelor potrivite”, din No. 2.

DIN PROGRAMUL „Vitrinei literare”. „Fără să ne lăudăm, pretindem că nu cunoaştem uşi închise şi, când pornim să face un lucru, ne încăpătănăm să-l ducem la bun sfârşit, oricare ar fi împrejurările”.

Şi mai jos:

„Locul nostru e de mult vacant, îl ocupăm şi ne luăm agnajamentul să-l umplem tot”.

Adăogăm atât: aşteptăm!

POIANA VIITOARE, No. 6 publică: un fragment din „istoricul schitului Poiana” (Câmpina) aşa cum a fost scris de pr. Ioniţă Grigorescu, la 14 Martie 1908 şi începutul basmului „Gând-impărat” al d-lui St. I. Pietraru.

Restul: informaţiuni şi articole educative.

N. I. APOSTOLESCU constituie obiectivul unui interesant articol semnat de d. N. I. Răssu, în No. 2, al ziarului „E-coul”. E într'adevăr o contribuţiune folositoare şi prin faptul că ridică vâlul de pe figura unui uitat al scrisului românesc — şi prin justetea cu care-l caracterizează. Cităm, în acest sens, finalul:

„Ca istoric literar şi cu deosebire ca pasionat colecţionar al detaliului, N. I. Apostolescu este un cercetător de merit. Perspectivele mai largi pe care a încercat să le copindă în „L'influence des romantiques...” urmau să fie verificate şi adăncite”.

Se gândeşte oare cineva la reeditarea unei antologii din opera acestui nefericit?

Literara

O seama de cuvinte

Emil Augier fu întrebat odată, dacă este mulțumit de un nou colaborator al său.

— Incântat, răspunse el; este o perlă. De câte ori sunt în lucru, îi cer avizul. El mi-l dă, eu fac tocmai contrariul și succesul este sigur.

Verhaeren era foarte econom. Călătorind în Olanda cu pictorul spaniol Regoyos, se însărcină să cumpere două bilete de tren, dar nu mai găsi decât unul.

— Ah! Dumnezeu! spuse el prietenului său. Am pierdut biletul tău.

Într-o zi un scriitor mediocru spuse lui Balzac:

— Am mândria să pot spune, că sunt fiul operelor mele!

— Bravo! Abinci, te rog să transmiți tatălui d-tale toate felicitările mele, răspunse Balzac. L-ai scăpat de o gravă responsabilitate.

La un prânz cam pe sponci, pe care Tristan Bernard îl onora cu prezența sa, printre diferitele bucate scriitorul depuse ceremonios în mijlocul mesei o rotă destul de mică.

Tristan aplecându-se peste pasăre cu ochii în cetaz exclamă:

„Cât e de drăguță, gentilă și simpatică această rățușcă. Privești cât e de nostimă: cu micile sale labe ridicate, are aerul să zică: ce de lume, ce de lume numai pentru mine singurică“.

Președintele (către un condamnat):

— De ce, în loc să săvârșești fără de lei cari te-au adus la închisoare imediat ce-ai părăsit-o, nu stai frumos acasă, în sânul familiei d-tale.

Vagabondul: — Tocmai de aceia, d-le președinte, căci vedeți, iubirea de familie m'a făcut să viu iar la închisoare.

Președintele: — Cum așa?

Vagabondul: — Foarte simplu. Tata și mama sunt la închisoare și fiindcă niciodată nu putem sta despărțiți am venit și eu aici.

Cu cât cântărește mai mult, cântărește mai puțin, și după ce nu voi mai cântări nimic cu atât voi cântări mai mult.

Aceasta ar părea să fie enigmă, dar nu e de loc ci este pur și simplu răspunsul unui măcelar pe punctul de a se retrage din comerț, dat unui prieten care-l întreba ce mai face.

Oscar întâlnește pe bulevard un cunoscut romancier.

Înupă ce i se prezintă, îl copleșește cu elogi: O domnule, ce talent fenomenal ai. Nu te dălesc decât pe d-ta. Nu mai departe de ieri seară, am dormit citind ultimul dumentale roman.

b a z a r

COLORILE

Barbey d'Aureville era tot atât de excentric în ținuta de lucru ca și în ținuta de oraș. El se servea de trei culori diferite — pudrate cu aer.

Când făcea omagiul cu o carte unui prieten, el scria: Prietenului meu — cu roș — X., sau Y — cu albastru — și semătura — cu verde.

Având de curând de dat al său „curriculum vitae“ în vederea debândirii unei distincțiuni, el scrisese numele în negru — titlurile sale maritime în roș și referințele sale literare în verde.

UN INTEROGATORIU DE 70 ORE

Opinia publică pariziană se ocupă foarte mult de o crimă misterioasă, în jurul căreia s'au deschis discuții din cele mai aprinse.

Contabilul Rigaudin, a cărui mamă, soția unui portar, a fost omorâtă de o mână necunoscută, a fost găsit și el mort, puțin după aceea. Poliția care urmărește diferite urme, n'a putut să lămurească, până acum, acest caz, dar a arestat, ca bănuit de acest asasinat, pe croitorul Almazov.

Ziarele au început să arate în ultimele zile, că nu s'a putut aduce nici cea mai mică dovadă contra lui Almazov și că el este menținut arestat, numai spre a se scuza incapacitatea poliției. Presa de stânga atacă cu o deosebită violență autoritățile judiciare, bazată pe spusele lui Almazov, că a fost supus unei torturi în toată regula, în timpul interogatoriului, aceasta spre a i se smulge o mărturisire. Almazov spune, că a fost lovit cu un ciocan la vârfurile degetelor, picioarelor și, că i s'a rupt și un deget, că a fost silit să se desbrace în pielea goală, fiind apoi bătut.

Apărătorul lui Almazov a stabilit, cu ajutorul medicului legist, urmele rănilor.

Pe de altă parte, judecătorul de instrucție a înaintat procurorului un memoriu, în care protestează contra acuzației de a fi torturat pe Almazov și arată că primul interogatoriu n'a durat, contrariu celor susținute de presă, „de cât șaptezeci de ore“.

REGLEMENTAREA IUTEII AUTOMOBILELOR

În statul Massachusetts din America de Nord, s'a ajuns la un sistem ingenios pentru reglementarea circulației: orice automobil, care depășește viteza reglementară, să se denunțe singur. Ideea pare, la început absurdă, soluția este însă, foarte practică. Taxometrul oricărui automobil pune în funcțiune, după iuțea vehiculului, diferite lampe colorate, cari semnalează polițiștilor, de departe, dacă automobilul n'a depășit iuțea regulamenteră. Imediat ce taxometrul nu funcționează, se sting toate lămpile și conducătorul se face și în cazul acesta, culpabil de pedeapsă.

caricatura zilei

PERIFERIE...

— Păi ce, dacă-și roade unghiile. — că tot nu e în stare să se scarpine singur?..

DILEMA...

— Mi-a dat rendez-vous aici?
— Ești sigur că nu ți l-a dat înăuntru?

RECRUȚII...

— Nu aveți una mai largă, s' trăiți D-le Locotenent, — că hainele strâmte nu mai sunt la modă..

(Dimanche Illustrée)

MAMA LUI ȘTEFAN CEL MARE

de CARMEN SYLVA

În Moldova de sus, între Piatra și Făl-ticeni, se află pe un munte, dincolo de un râu, ruinele cetății Neamț, care, din nenorocire, s'au născut mai de tot, căci orașelul din vale s'a zidit mai tot din pietrele mândrei cetăți.

Pe vremuri însă, când locuia în ea Ștefan, puternicul domn al Moldovei, cetatea fusese cunoscută până în mari depăr-tări, și puternică de nu o putea nimeni lua. El s'a bătut de cincizeci de ori și mai din fiecare luptă se întorcea rănit; iar când învingea, după orice izbândă înălța o biserică, drept mulțumire către Dumnezeu. El își apăra țara neîncetat, și făcuse plan s'o facă mare și tare. Nu de mult s'a găsit în arhivele Venețiane un act de alianță ofensivă și defensivă, ce încheiase cu Republica cea puternică de pe atunci în-otrivă Turcilor. El în-făptuise într'adevăr un zid al creștină-tății, pe care Turcii căutau mereu să-l doboare. Pe atunci era greu să domnești pe la Dunărea de jos, căci vecinii: Tur-cii, Polonii, Ungurii, Cazacii, Tătarii, nu-ți mai dădeau pace de loc.

Dar Ștefan părea a fi în stare să se măsoare cu toți și se bucura în țara lui de o încredere fără margini.

În ziua când începe istorisirea noas-tră, Ștefan se bătea iarăși, luptă în-focată, ce se putea vedea de pe vârful zi-durilor cetății. Li mersese rău câtva timp, și norocul războiului părea că vrea să-l părăsească și de astă dată. În ce-fate rămăseseră două femei: soția lui Ștefan și mama lui. Doamnei celei ti-neri îi curgeau lacrimile d'alungul o-brajilor frumoși ca fața tradafrului, îm-prejurul căror flutura părul auriu. Și uneori se uita peste câmpie, iar alte ori își ascundea ochii în năframă, ca să nu mai vadă nimic. Dar mama lui Ștefan nu făcea ca ea.

Ea sta în picioare lângă tânăra femeie și privea afară nemșcată și fără să zică o vorbă. Sub sprâncenele-i negre și dese, cărora nasul ei încovoiat le da o expresie de vultur, ochii-i mari și ne-gri par'că fulgerau. Părul negru ca cor-bul îi era acoperit cu o maramă de mă-tase foarte frumoasă țesută, ce era înodată sub bărbia-i energică. Gura îi era mai mult mare, dar când o deschidea, se ve-deau lucind două șiruri de dinți, din care nu lipsea nici unul, și care îi dă-deau o expresie de putere. Era îmbră-cată în haine bogate de mătase, și se uita toată ziua afară, fără ca să pună gura pe mâncare or pe băutură. Din când în când puneă mâna frumoasă pe umărul nărilor sale și o îndemna să aibă curaj și putere.

Vocea ei era adâncă și plină, și uneori liniștea pe tânăra soție chinuită de grije. Dar la fiecare șovăire a luptei, frica o supunea iar. Bătaia se apropia din ce în ce mai mult de cetate, și cu-rând văzură că Ștefan abia se mai a-păra.

— Mamă, au să mi-l omoare!

— Ștefan are să învingă până nu va înopța.

Încredințarea cu care zise aceste cu-vinte, făcură să înceteze lacrimile tine-rei Doamne.

Cu toate astea, lupta cu învâlmășeala ei se apropia mereu, și noaptea venea repede. Soarele dogorise tare și-acum apunea; umbrele se întindeau peste lun-că. Aburii se nălțau și înfășurau toate,

așa încât ochiul nu mai putea deosebi nimic. Pe urmă se făcu întuneric de tot. Amândouă femeile ascultau și nu se miș-cau, pentru ca nici o gălăgie, nici un fâșiit de rochie să nu le răpească ceva din șgomotul luptei din vale.

Deodată se auzi o goană de copite, care veneau repede spre munte în sus; pe urmă bătău cineva tare în poarta ce-tății.

— O mamă, Ștefan e! Sunt încredin-țată că e el. Lasă-mă să sbor să-i des-chid.

Dar mama lui Ștefan apucă cu putere de mână pe necra sa și o opri, apoi păși liniștită spre fereastră.

— Cine bate? strigă ea dinăuntru, fără să deschiză.

— Eu, Ștefan, fiul tău.

— Fiul meu? Cine ești tu străine, care ceri să intri în casa măritului meu fiu?

— Mamă, deschide! Eu sunt, fiul tău! Sunt învins! Turcii îmi sunt pe urmă, și rămile mă prăpădesc de durere.

— Nu e fiul meu cel care vorbește de acolo de-afară; mi-e necunoscut. Fiul meu nu se întoarce niciodată acasă, până nu învinge. Fiul meu e departe, împrăștiat pe vrăjmașul țării cu brațul puternic. Dar dacă ești fiul meu într'a-devăr, străine, dacă mi-a fost scris să îndur această mare durere, află că aici niciodată nu vei intra. Dacă nu poți să învingi, atunci mori vitejește pe câmpul de luptă, și pe urmă ți-oi fi mamă, pe urmă ți-oi împodobi mormântul cu flori.

Tânăra Doamnă, care se luase după ea, căzu în genunchi, și vru să se roage cu umilință să-i deschidă, dar mama, cu o mișcare din mână, îi porunci să tacă, și ascultă afară.

Ștefan își plecă o clipă capul de rușine

IN VRANCEA

Ștefan Vodă cel Mare pierduse o bă-tălie, oastea îi era bătută și risipită, iar el cutreera singur munții Vrancei, as-cunzându-se. Se duse înainte și mereu înainte, adâncit în gânduri, până se în-seră. Atunci ajunse la o căsuță curată, pe al cărei prag îi ieși înainte o femeie bătrână frumoasă. Trăsăturile feței ei luară o expresie blândă, când îl văzu, și îi zise:

— Or cine ai fi, intră la mine, căci am lapte să-ți dau să mănânci și pat să te odihnești.

Domnul se așeză lângă vatră și bău laptele și mănă din cașul ce-i dete fe-meia, care nu-l întrebă nimic.

Pe urmă îi pregăti un culcuș cu scoar-țe țesute de dansa, și perne cu flori cu-sute cu mâna ei, și toate erau ca flo-riile pomilor, și toate miroseau a sulfi-nă; iar viteazul obosit adormi adânc. Dormi, până se crăpă de ziuă. Atunci femeia îl deșteptă:

— Ștefane! strigă ea, Ștefan Vodă! Desteaptă-te!

Ștefan se sculă în sus plin de mirare, căci el credea că nu-l putea cunoaște nimeni.

— De ce ești trist? urmă a zice fe-meia. Oastea ți-e risipită, dar Dumne-zeu poate să-ți adune alta din brazi și stânci! Uită-te în sus!

și durere. Pe urmă își clătină pletele lungi ce-i fluturau în jurul capului, își puse cornul la gură și suflă cu putere, de răsună în mijlocul nopții sunetul vechi pe care, când îl auziră, chiar mu-rinzii săriră să-l urmeze.

Oastea sa fugară se opri și se întoarse de se străne în jurul său.

Ca un vârtej se repezi el însuși de pe munte, pătrunse în mijlocul vrăjmași-lor, care, mulțumiți de izbândă și fără grije, fură luați fără veste și repede îm-prăștiați.

Zgomotul luptei se auzea departe, tot mai departe... În sfârșit răsună strigătul de izbândă, care făcu să tremure de bucurie inima celor două femei care as-cultau.

Ștefan puse iarăși cornul la gură și dete un sunet de bucurie către castel, ale cărui turnuri se înălțau mai sus de cea-ță spre cer. Atunci se iviră înăuntru lumini multe mici, care alergau de colo până colo; femeile pregăteau masă mare.

În sfârșit iar se auzi tropote de cai, urecând în sus spre munte. Ștefan venea călare în fruntea ostașilor, și când zări pe mama sa, se dădu jos de pe cal, și, închinându-se adânc, îi sărută mâna și îi zise:

— Mamă, ție îți sunt dator izbânda aceasta.

Atunci pentru întâia oară i se umplu-ră și ei ochii de lacrimi și buzele îi tremurară, pe când fiul ei strângea în brațe pe tânăra-i soție.

— Tu vrei să-mi deschizi, îi șopti el. Ea se lipi mai tare de dânsul.

— Te iubesc mult și mi-era frică! șopti ea.

— Dar mama, zise el tare, mă iubește mult mai mult decât tine.

Și când își ridică Ștefan privirea spre munți, i se păru în adevăr că vede pă-durile mișcându-se și scoborându-se spre el.

Brazii se plecară și se încovoiară și printre ei se ivi o lucire, ca de foc în cea dintâi rază de soare.

— Vezi, rosti femeia, mai suntem și noi pe acilea! Toată Vrancea s'a sculat pentru tine, ca un singur om; iată-i vin toți de după înălțimii, și cei șapte flăcăi cari merg înaintea celorlalți, sunt șapte feciori ai mei, pe care ți-i dăru-iesc. Acum ai să învingi! strigă femeia cu strălucire în ochi.

Bătrâna trimesese peste noapte pe cei șapte feciori ai ei în toate părțile și ei se întorceau acum cu ceata de oameni.

Până să nu prindă vrăjmașii de veste, Ștefan se repezi de pe munți în jos și îi puse pe fugă. Pe urmă dăruie celor șapte feciori ai văduvei șapte munți, care acum poartă fiecare numele câte unuia dintre tinerii viteji, și Vrancea a ră-mas o parte cu totul deosebită a Ro-mâniei, având libertăți mari și legi pro-prii, ca o republică. Oamenii de acolo sunt nespuse de frumoși și de puternici, liberi ca și munții lor, cuninți și vi-teji. Și cum să nu fie, acolo unde sunt astfel de femei?

CARMEN SYLVA

Carti redate în extrase

LES ENFANTS TERRIBLES

Jean Cocteau

(continuare)

Cabina manechinelor e o grea încercare. Acolo se regăsește neliniștea celei întâi zi de școală: farsele școlărilor. E dintr'o interminabilă penumbră, Elisabeth era scoasă în iveală de lumina proiectoarelor. Se credea urâtă și se așeză la mai rău. Splendoarea ei de anul trecut jignează pe acele fete sultanești și istovite, dar le sleiea batjocura. Invidiau, și-i întorceau spatele. Căminul deveni foarte penibilă. Ea se străduia să le imite; le păndea felul de a merge; drept spre clientă, ca într-o a-i cere o lămurire publică, și când se afla în fața ei, întorcându-i spatele, desprețuitor. Tipul ei nu fu înșelător. Nu i se încredințau decât modele modeste ceeace o mortifica. Dubla Agatha,

prietenie fatală, duioasă, pe care Elisabeth nu o mai resimțise, reuni pe ambele orfeline. Erau tot atât de neînțeleșite. Când înceta expoziția modelelor, îmbrăcate cu halaturi albe, ele stăteau pe blănuiri, făceau schimburi de cărți, de confidențe, își încălzeau inimile.

În adevăr, tocmai după cum într-o zi o piesă făcută de lucrătorul din atelier, se ajustează perfect cu cea făcută de un altul la catul de sus, astfel Elisabeth intră fără greutate în cameră. Elisabeth nădăjduise o ușoară împănare din partea lui Paul.

„Are un nume de bilă“ îl prevenise. El declară că avea un nume ilustru; ea cu „fregate“ într'una din cele mai frumoase poezii cari există.

În dimineața, hotelul păstrase obiceiul german de a se da un concediu la casa. Mariette pregătea termosuri, sandwich-uri și eșea cu tovarăsa ei. Soțul, care le dădea o mână de ajutor surâzător, eșea apoi cu unul din automobile și făcea curse în oraș.

Începea în Duminică aceea. Din ordin doctorului, Elisabetha, odihnea în camera ei, cu perdelele lăsate. Erai o cincinci și Paul moția de la douăzeci și zece. Rugase pe soru-sa să-l lase să se urce la ea, să asculte de vorbă. Elisabeth dormea și iată ce visă: murise. Ea străbătea o pădure care se asemăna cu galeria, căci printre arborii lumina se strecura prin ferestre despărțite de umbra. Ea vedea birouri, scaunele, mesele; mobilierul

unei paștii, și gândea: „Trebuie să ating ocolul posomorât. În visul ei“, acest „ocol“ era numele biliardului. Ea mergea, sbura de ici-colea, și nu isbutea să-l ajungă. Se culca de oboseală și adormea. Deodată o trezea, Paul.

— Paul! strigă ea, o! Paul cum? n'ai murit?

— Paul răspundea:

— Am murit, dar ai murit și tu, iată pentru ce mă poți vedea. Și vom trăi veșnic împreună.

Iar porneau. După ce merseră îndelung, ajunseră la „ocolul posomorât“.

— Ascultă, zise Paul (punea degetul pe înregistrorul automat) „Ascultă clopotelul de adio“. Înregistrorul marca cu o repeziciune fenomenală, umplea paștea cu o pârâitură de telegraf.

Elisabeth se deșteptă, asudată din cap în tâlpi, buimacă, șezând pe pat. Suna un clopotel. Își aminti că hotelul era fără servitori. Coboră caturile sub influența visului urât. O vijelie albă, aruncă în vestibul pe Agathe, despletită.

— Dar, Paul?

Elisabeta își venea în fire se deslipea de vis.

— Ce, Paul? zise ea. Ce-ți este? A voit să fie singur. Singur doarme, conform obiceiului.

— Repede, repede, gâfui vizitatoarea, să ne grăbim. Mi-a scris că se otrăvește, că vreau să sosesc prea târziu, că te va îndepărta de camera lui.

Mariette dăduse scrisoarea la soția Gerard pe la patru ore.

Agathe îmbrânci pe Elisabeth impietrită, care se întreba de nu cumva tot doarme și se continua visul. În sfârșit, ambele femei, începură să alege.

Arborii albi, vijeliile prelungeau pe galerie, somnul Elisabethei, și colo, biliardul era tot un „ocol posomorât“, o urmă de cutremur pe care realitatea nu putea să o scoată din visul urât.

— Paul, Paul! Răspunde-ne Paul!

Încinta lucitoare era tăcută. Ea răspândea un miros greu. De cum se intra, se și descoperea dezastrul. O aromă funebră, aroma neagră roșietică de trufă, de ceapă, de mușcată, pe care tinerele femei o recunoscuseră, umplea camera, se împrăștia pe galerie. Într'un halat alb, la fel cu al surorii sale, Paul zăcea, cu pupilele dilatate, față de ne-recunoscut. Lumina albicioasă care cădea de sus și palpita cu vijeliile, urnea

pe te de umbră pe o mască lividă, unde numai nasul și pometele o captau.

Alături, pe un scaun, amestecate, restul de bulgăr otrăvitor, o carafă fotografică a lui Dargelos.

Înscenările unei adevărate drame nu corespund într'un nimic cu închipuirile ce-și făurește cineva. Simplitatea, măreția, amănuntele lor ciudate uimesc. Deocamdată tinerele femei fură buimăcite. Trebuia admis, acceptat imposibilul, identificat un Paul necunoscut.

Agathe se repezi, în genunchi, constatând că respira. Intrezări o speranță.

— Lise, se rugă ea, nu sta nemiscată; îmbracă-te, se poate ca această grozăvie să nu fie decât un medicament un medicament inofensiv. Caută termosurile, fugi după medic.

— Medicul e la vânatoare, bolborosi nenorocita; e Duminică, nu e nimeni, nimeni.

— Caută termosurile, repede, repede! Răsufli, e înghețat. Trebuie căldură, trebuie să bea cafea clocotită.

Elisabeth se minuna de prezența de spirit a Agathe. Cum putea să se atingă de Paul, să vorbească să se sbuciume. De unde știa că era nevoie de căldură. Impotriva acestei fatalități de zăpadă și moarte, cum de găsea forțe de judecată.

Deodată se scutură și ea. Sticlele termos erau în camera ei.

— Invelește-l, aruncă ea, eșind din incintă.

Paul răsufli. După patru ore de fenomene, cari îl făcuseră să se întrebe de nu cumva otrava era o drogă care nici în doză mare nu-l va ucide, începea acum să depășească stadiurile agoniei. Membrele nu și le mai simțea. Plutea, ca și când ar fi regăsit aproape tot binele trăit altă dată. O uscăciune lăuntrică însă, o absență totală de salivă îi înlemnea gâtul, limba și pe unde mai rămăsese sensibilă pielea, îi provoca o impresie de nădădă nesuferită. Începu să bea. Gestul său derăia, căuta carafa alurea, nu pe scaun; apoi brațele și picioarele începând a se paraliza, curând el nu se mai mișcă.

De câteva ori închidea ochii, regăsea aceiași priveliște: o căpățână uriașă de berbec, cu păr cenușiu de femeie, niște soldați morți, cu ochii scoși, cari se învârteau încetșor și tot mai repede, înțepenți, prezentând armele în jurul unui copac de care printr'o curea le e-

rau legate picioarele, Inima lui transmitea bătăile ei resorturilor patului și le făcea să cânte. Brațele i se prefăceau în crengi, scoarța lor se acoperea cu vine groase, soldații se învârtau în jurul acestor ramuri, și privelește reîn-cepea.

O slăbiciune ca datorită unei sincope, făcea să reînvie zăpada de odinioară, trăsura, „joaca” din ziua când Gerard îl adusese acasă în strada Montmartre. Agathe plângea cu hohote.

— Paul, Paul, privește-mă, vorbește-mă...

O acreală îi căptușea gura lui.
— De beut... rosti el.
Buzele i se lipeau, plesneau.
— Așteaptă nițel... Elisabeth aduce termosul. Încălzește apă.
El reîncepu:
— De hăut...

Voaia apă. Agathe îi umezi buzele. Ea îl rugă să vorbească, să-i lumurească nebunia și scrisoarea pe care o scotea din geantă, i-o arătă.

— E vina ta, Agathe!
— Vina mea?

Atunci Paul explică, despiciând silabele șoptind, descărând tot adevărul. Agathe îl întrerupea, se minuna, se justifica. Cursa ce le fusese întinsă era descoperită. Muribundul și tânăra femeie o pipăiau, o suceau, deșurubau unul câte unul suruburile mecanismului infernal. O Elisabeth criminală țâșnea din dialogul lor. Elisabeth din noaptea vizitelor, făcarnica și îndărătnica Elisabeth.

În sfârșit i-au înțeles uneltirea și Agathe strigă:

— Trebuie să trăiești!
Și Paul gemea:
— E prea târziu!

Urmăriă de teama că i-a lăsat mult timp singuri, când reveni Elisabeth, o tăcere fabuloasă cedă locul mirosului negru. Elisabeth, întorcând spatele, nu bănuia descoperirea, ea căuta un pahar printre cutii și sticlețe, îl umplu cu cafea. Se apropia de cei pe care îi înșelase. Privirile lor o înhățară. O voință feroce îndreptase bustul lui Paul. Agathe îl susținea. Figurile lor împreunate erau învăpăiate de ură:

— Nu bea, Paul!
Tipătal Agathe, pironi gestul Elisabethei.

— Ai înebunit, șopti ea, s'ar zice că vreau să-l otrăvesc.
— Ești în stare de așa ceva.

O moarte alături de moarte. Elisabeth se clătina.

Încecă să răspundă.
— Monstru! Monstru scârbos.
Fraza îngrozitoare pe care o rostea Paul se agrava prin faptul că Elisabeth nu-l credea în stare să poată vorbi și justifica temerile pe cari le resimțise lăsându-i singuri.
— Monstru scârbos! Monstru scârbos!

Paul continua, horecăia, o împușca cu o privire albastră un foc albastru neîntrerapt, între crăpătura pleoapelor. Crampe, ticuri, îi munceau gura lui frumoasă, iar seceta care-i usca izvorul lacrimilor comunica privirii fulgere febrile, o fosforescență de lup.

Zăpada biciuia geamurile. Elisabeth se deta în lături.

— Ei bine, da, — zise. Eram geloasă. Nu voiam să te perd. Urăsc pe Agathe. Nu-i puteam îngădui să te smulgă din casă.

Mărturisirea o mărea, o drapa, îi rușina costumul de șiretlicuri. Sbuciumul îi răscolise bucele, aruncate pe ceafă,

ele desgoleau fruntea mică și crudă, o făcea mai vastă, arhitecturală deasupra ochilor lichizi.

Singură Elisabeth și camera împotri-va tuturor, ea sfida pe Agathe sfida pe Gerard, sfida pe Paul, lumea întreagă o sfida.

Pe scrin, un revolver, îl apucă. Agathe urlă.

— Trage! Mă va ucide! și se agăță de Paul care delira.

Nu-i trecea prin gând Elisabethei să tragă asupra acelei elegante femei. În-hățase revolverul printr-un gest instinctiv, completa astfel atitudinea ei de spioană, înghesită într-un colț, hotărâtă să-și vândă pielea scump.

Beneficial sfidării sale se perdea însă fața de o criză de nervi, și o agonie. Măreția nu era de nici un folos.

Atunci Agathe înspăimântată văzu acest lucru neașteptat: o dementă care se disloca, se apropie de oglindă, strâmbându-se, smulgându-și părul, privind chiorăș, scoțând limba. Căci era sătulă de un popas liniștit, care nu se potrivea cu tensiunea launtrică. Astfel în dorul ei să facă viața imposibilă prin exces de ridicol și să împingă hotarele viabilului până la clipa în care drama ar expulsa-o, nemaiputând să o suferă, Elisabeth își exprima nebunia printr'o pantomimă caraghioasă.

— Inebunește, e nebună! Ajutor! urma să urle Agathe.

Vorba nebun o făcu să se depărteze de oglindă și să-și stăpânească paroxis-mul. Se potol. În mâini tremurânde strângea arma și vidul. Se înălța, cu capul înainte.

Simția că alunecă odaia spre sfârșitul ei pe un scoboris amezitor. Sfârșitul înfăria, oricum trebuia să-l trăiască. Tensiunea nu se mai putea slobozi, și Elisabeth număra, calcula, înmulțea, împărțea, își amintea date, numere de case, le aduna împreună, se înșela, re-înțepea. Deodată își amintea de visul ei „oculul posomorit”, îl întâlnise în Paul și Virginia, acolo însemna deal. Se în-trebă în sine de nu cumva cartea se pe-trecea în insula Franței. Nume de insule înlocuiri cifrele. Insula Franței; insula Mauriciu; insula Sf. Ludovic. Recita, se incurca, amesteca, obținea un vid, un delir.

Liniștea ei uimi pe Paul. El deschise ochii. Ea îl privi, întâlni ochii cari se depărtau, se afluau, în cari o tainică curiozitate luase locul urii. Elisabeth avu la contactul acestei expresii, pre-sentimentul triumfului. O înspira in-stinctul frățesc. Ne mai părăsind din ochi acea privire nouă, ea își urmărea munca inertă. Calcula, calcula, recita și pe cât creștea vidul, ghici că Paul, hip-notizat, recunoștea joaca, se înturna în camera cea ușoară.

Frigurile o făceau lăcidă. Ea desco-perea arcanele. Ea călăuzea umbrele. Ceeace crelase, fără să fi priceput, ca albinele: printr'un mecanism inconștient ca al unui subiect dela Salpê-trière, acum ea concepea, provoca, după cum sub lovitura excepțională, un pa-ralitic începe a se mișca.

Paul o urma venea; era evident. Si-guranța ei era baza neînțeleșul calcul cerebral. Și urma, urma, vrăjea prin exercițiile sale, pe Paul. Era chiar și sigură, că el nu o mai simțea pe Agathe cățărându-i-se de gât, și nici că îi mai auzea jelanția. Cum ar fi putut, fratele și sora, să i-o mai audă? Tipetele ei răsunau sub gama cântecului de

moarte pe care ei îl compuneau. El arca, urca, alăturați. Elisabeth își dar-prada. Pe patnele malte ale actorilor greci, ei părăsesc infernul Atrizilor. Nu se mai pot chiar bizui pe inteligența tri-bunalului divin, ci doar pe geniul său.

Încă puține clipe de curaj și vor a-junge acolo unde, trupurile se dizolvă, unde sufletele se însoțesc, unde nu mai umblă hoinar, incestul.

Agathe urlă în altă lume, în altă e-pocă. Elisabeth și Paul se sinchisesc de ea mai puțin decât de nobilele sgudbi-turi cari scutură geamurile. Lumina crudă a lămpii înlocuia apusul, în col-țul ei, Elisabeth singură primea purpu-ra sdrentii roșii și sub ocrotirea ei fa-bricând vidul de unde-l putea observa în plină lumină pe Paul se menținea neclintită.

Muribundul era istovit. Tindea înspre Elisabeth, spre zăpadă, „joacă”, spre camera copilării lor. Un plâpând fir-sor îl mai lega de viață, una un cu-get difuz cu trupul său de piatră. Ală o distingea pe soru-sa, o ființă lungă strigându-l pe nume. Căci Elisabeth, ea o îndrăgostită care își întârzie plăce-rea, așteptând pe a celuilalt, aștepta cu degetul pe trăgaciul revolverului, spas-mul de moarte a fratelui, îi striga și vie cu ea, îi rostea numele, pândea cli-pa splendidă în care moartea avea săi unească.

Desvâluit, capul lui Paul se rostogoli. Elisabeth crezu că s'a sfârșit, re-zenând țeava revolverului de timplă, trase. Se răsturnă și căzu împreună cu ea, un paravan. Într'un sgomot îngrozitor, descoperind lumina palidă a ge-amurilor de zăpadă deschizând în in-cintă o rană intimă de oraș bombardat, făcând din camera tainică un tea-tru deschis spectatorilor.

Pe spectatorii aceștia, Paul îi deose-bea îndărătul geamurilor.

În timp ce Agathe, moartă de gro-ză, tăcea și privea sângerând cadavrul Elisabethei, el deosebea în afară, cum se striveau printre șiroaie de zăpadă și ghiță topită, nasurile, obraji, mâinile roșii, a celor ce se băteau cu halgări de zăpadă. El recunoștea fețele, peler-nele, fularele de lână. Îi căuta pe Bar-gelos. Numai pe el nu-l vedea. Îi vedea însă gestul, gestul lui imens.

— Paul! Paul! Ajutor!

Agathe tremură, și se apleacă.

Dar ce voește? Ce pretinde? Ochii lui Paul se sting. Firisorul se rupe și din camera disolvată n'a rămas decât un miros infect și o doamnă mică, pe un adăpost care se micșorează, se depărtează, dispăre.

— SFÂRȘIT —

DIMITRY

